

**Hea tava  
valgla tervikmajandamisel  
Praktiline abimaterjal EL veepoliitika raamdirektiivi  
elluviimiseks**

Eesti keelde tõlkinud Ülo Sults  
Tõlke toimetanud Aleksander Maastik

**WWF/EC 2000/2001 a. veeseminaridel käsitletud  
peateemad ja saadud teave ning *hea tava* näiteid**

## Mõnda dokumendi kohta

Käesolev *praktiline abimaterjal* on kolme **avaliku, osavõturohke ja üldarusaadava seminari** kokkuvõtlik tulemus. Seminaridele tuli kokku sadu veeprobleemidest huvitatuid, et arutleda selle üle, kuidas **ellu viia Euroopa Liidu veepoliitika raamdirektiivi (VRD)**. See uus, suuri sihte seadev seadus jõustus 2000.aasta lõpus ning pani aluse **veevarude säästlikumale kasutamisele** kogu Euroopas. Ta avaldab nii EL liikmes- kui ka kandidaatriikides mõju **igapähele, kes on kas otseselt või kaudselt seotud veevarude majandamise ja kasutamisega**.

Seminarid keskendusid **kolmele peateemale**, mida organiseerijad, WWF (Maailma Looduse Fond) ja EC (Euroopa Komisjon) pidasid VRD ellurakendamisel kõige suuremat tähelepanu väärivaks:

- *vesi ja põllumajandus;*
- *märjalade osatähtsus vesikonna majandamisel;*
- *head tavad vesikonna majandamise kavandamisel.*

Käesolev dokument võtab kokku **veeseminaride tähtsamad tulemused**, pöörates erilist tähelepanu VRD peanõudele – **vesikondade tervikmajandamisele**. Kirjapandu ei ole mõeldud direktiivi igakülgseks tutvustamiseks, vaid pigem ülalootetud teemadest **selge, kokkuvõtliku ja asjakohase praktilise ülevaate andmiseks** neile, kellel võib olla vaja nendega tegemist teha. Silmas on peetud eriti:

- neid, kes on seotud **veemajanduse planeerimise ja korraldamisega piirkondlikul ja kohalikul tasandil**, sh maakasutuse planeerijaid, veevarustuse ja -puhastusega tegelevaid ettevõtteid ning omavalitsusi;
- huvirühmi (ja üksikisikuid), kes tahavad teada, kuidas teatud vesikonda majandatakse, nt **omavalitsusliite, talunikke ja keskkonnaorganisatsioon**.

*Praktiline abimaterjal* koosneb viiest peatükist. Kolm sissejuhatavat peatükki annavad **veeseminaride, VRD nõudmiste** ja hiljuti heakskiidetud **VRD elluviimise üldstrateegia** kohta **taustteavet**. Peatükid 4 ja 5 sisaldavad kumbki ühe seminari peamisi väljundeid:

- Teemad ja **üldpõhimõtted**, mida on vaja igal VRD elluviimisejärgul arvestada, et vesikonna tervikmajandamine oleks tõhus.
- **Saadud teave ja hea tava** näited VRD erinõuete täitmiseks.

Loodame, et see materjal aitab ergutada ja anda juhiseid VRD kiireks ja tõhusaks elluviimiseks.

*Veeseminaride* tulemused **kajastavad üle 300 kogu Euroopast pärit veehuvilise** arvamusi. Iga seminari kohta on **Synthesis Note (Lühikokkuvõte)** ja **Proceedings (Toimetised)** leida veebileheküljel:

<http://www.panda.org/europe/freshwater/themes/seminars/seminar.html>

*Praktilise abimaterjali* algtekst oli arutlusel Brüsselis 2001.a. augustis toimunud **hindamiseminaril**. Lõppversioonis on võetud arvesse ka sellest seminarist osavõtnuile saadetud redigeeritud algteksti kohta saabunud märkused. Täiendusi saatnute täielik nimekiri on lisas IV.

## Sisukord

Eessõna .....	
1. peatükk	<i>Veeseminaride taust</i> .....
2. peatükk	<b>Euroopa Liidu vee raamdirektiiv (VRD)</b> .....
3. peatükk	<b>VRD tõhusa ja järjekindla rakendamise kindlustamine: vee raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia</b> .....
4. peatükk	<b>Vesikonna tõhusa tervikmajandamise sidusülesanded</b> ....
	Terviklikkus
	Ulatus .....
	Ajastamine .....
	Üldsuse osalemine .....
	Suutlikkus .....
5. peatükk	<b>Neli <i>peaülesannet</i> VRD elluviimisel: <i>veeseminaridel</i> saadud teave ning <i>hea tava näiteid</i></b>
	Vesikondade kindlaksmääramine ja sellega seotud organisatsioonilised korraldused .....
	Veemajanduse peaprobleemide kindlakstegemine ja kooskõlastamine.....
	Meetmekavade ja vesikondade majanduskavade koostamine .....
	Seirevõrgu loomine ja tööhoidmine .....
6. peatükk	<b>Järeldused</b> .....

### Lisad

I Vee raamdirektiivi lisade sätted

II Lisanäiteid praktikast

III Akronüümid ja lühendid

## Eessõna

*Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiviga 2000/60/EC kehtestatud vee raamdirektiiv (VRD) ühistegevuseks, millele üldiselt viidatakse kui EL veepoliitika raamdirektiivile, lühendatult WFD-le (Water Framework Directive), ning mis jõustus 22.detsembril 2000.a, on tohutult tähtis samm Euroopa veevarude säästliku kasutamise poole.*

VRD nõuab EÜ liikmesriikidelt peamiselt vesikondade veemajanduskavade (VMK) koostamise ja elluviimise kaudu mis tahes abinõude kasutusele võtmist, et **kõik** Euroopa Liitu kuuluvate riikide veed oleksid aastaks 2015 keskkonnanäesmärkide saavutamise poolest "heas seisundis".

Direktiivi sätted on kompleksed ja kaugeleulatuvad ning peetakse üldmõistetavaks, et nende ellurakendamisele aitaks suuresti kaasa laia teemaderingi hõlmavate tehniliste juhendite koostamine. See ülesanne on täitmisele võetud EL liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni koostöö tulemusena välja töötatud ja 2001.a. maikuuks heaks kiidetud *Vee raamdirektiivi elluviimise üldstrateegias* (ÜS) .

Selleks, et toetada Vee Raamdirektiivi kui terviku, eriti aga üldstrateegia ellurakendamist, on käesolevasse dokumenti – *EÜ vee raamdirektiivi elluviimine: veeseminarisari* – koondatud nende seminaride põhilised tulemused. Seminarid korraldas WWF koostöös Euroopa Komisjoniga (Keskkonna Peadirektooraat ja TAIEX<sup>1</sup>). Brüsselis peeti aastatel 2000 ja 2001 kolm seminari ning igal neist osales umbes 120 kutsutud, veemajandusega seotud esindajat Euroopa eri piirkondadest. Seminaridel käsitleti VRD elluviimise peateemasid:

- *vesi ja põllumajandus;*
- *märjalade osatähtsus vesikonna majandamisel;*
- *head tavad vesikonna majandamise kavandamisel.*

Loodame, et käesolevas dokumendis kajastuvad seminaridel selekteerunud peateemad, saadud teave ja *hea tava* näited peaksid olema kasulikud kõigile neile, kes on seotud VRD ellurakendamisega. Tõepoolest, ei tohi olla mingit kahtlust ega enesega rahulolu mõistmiseks, et kõigil juhtimis- ja majandamistasemetel on vaja seatud eesmärkideni jõudmiseks teha energiliste pingutusi. Keskkonnakaitsedirektiivid, eriti need, mis käsitlevad vett, on praegu kõige halvemini rakendatud EL õigusakte. Seepärast ei aita miski muu kaitsta Euroopa veevarusid ja neile toetuvaid ökosüsteeme tulevaste põlvete jaoks, kui VRD täielik ja kiire rakendamine.

**Tony Long**

WWF Euroopa Büroo  
direktor

**Helmut Blöch**

Euroopa Komisjoni Keskkonna Peadirektooraadi  
veekaitselosakonna juhataja

---

<sup>1</sup> Technical Assistance Information Exchange Office- Tehnilise Nõustamise Teabevahetuse Kontor

## 1. peatükk *Veeseminarisarja taust*

1999.a. oktoobris tegi WWF Euroopa Komisjoni Keskkonna Peadirektoraadile ettepaneku korraldada *Euroopa mageveeprogrammi* (Vt. boks 1.1) raames *veeseminarisarja EU vee raamdirektiivi elluviimise* arutamiseks<sup>2</sup>. Ettepanek võeti vastu ning võimalikuks sai organiseerida ajavahemikus 2000. aasta veebruarist 2001. aasta maikuuni kolm kokkutulekut, millest igal arutati üht VRD elluviimise peateemat:

- *Vesi ja põllumajandus* - kogemused ja teadmised selle kohta, kuidas hinnata ja kooskõlla viia põllumajanduse ja veemajanduse huvisid valgla tasemel.
- *Märjalade osatähtsus vesikonna majandamisel* - vahendid ja lähtekohad looduslikus seisundis olevate märjalade hõlmamiseks vesikonna vee majandamisesse.
- *Head tavad vesikonna majandamise kavandamisel* - põhitähelepanu VRD elluviimisse puutuvate planeerimiskogemuste vahetamisele.

Seminaridel seati kolm eesmärki:

- anda teavet VRD kohta ja võimalust seda arutada, pidades silmas suuremat läbipaistvust ja üldsuse sekkumisvõimalusi selle dokumendi lõplikul viimistlemisel ja elluviimisel;
- hõlbustada kogemuste ja erialateadmiste vahetamist ning määratleda, mis on *hea tava* VRD peäülesannete lahendamisel, laiaulatuslikult kaasates *vee huvirühmi* mitmest majandusharust ja Euroopa eri piirkonnast;
- aidata kaasa käesoleva dokumendi koostamisele ning abistada vesikonna majandusjuhte ja teisi asjaosalisi VRD nõuete täitmisel.

Tänu rõhuasetuse avatusele, arusaadavale käsitusviisile ja üldsuse osalemisele on seminarid osutunud tõhusateks vaadete, kogemuste ja teadmiste vahetamise foorumiteks. Eriti tähtsaks sündmuseks tuleb pidada VRD lõppredaktsiooni heakskiitmist 2000. aasta septembris pärast kooskõlastamist Euroopa Parlamendis ja Euroopa Nõukogus. See tähendab, et kolmas seminar *Head tavad vesikonna majandamise kavandamisel* (2001.a. mais) peeti siis, kui VRD oli juba jõustunud (võeti vastu 22.detsembril 2000.a.) ning seal oli võimalik keskenduda direktiivi ellurakendamisele.

Veeseminarisarjast võttis osa üle 300 *veehuvilise*, kelle hulgas oli esindajaid riiklikust, valitsusvälisest ja äri sektorist, nii EU liikmes- kui ka kandidaatriikidest. Esindatud olid keskkonna-, vee-, põllumajandus- ja metsaministeeriumid või riigiasutused, veevarustuse ja kanalisatsiooniettevõtted, veemajanduse haldamise ja uurimise instituudid, taluühistud, valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid ja EÜ asutused, Euroopa Komisjon kaasa arvatud.

Euroopa Komisjon (Keskkonna Peadirektoraat) üksnes ei kaasrahanud *veeseminaride* projekti, vaid osales aktiivselt iga seminari ettevalmistamisel ja sellele järgnevates tegevustes, andes niiviisi oma panuse VRD elluviimisse.

<sup>2</sup> Võimalusi kasutades, mis Keskkonna Peadirektoraadil on kindlal eesmärgil tehtavate ürituste rahastamiseks

Iga seminari kohta koostati *Lühikokkuvõte* (inglise, prantsuse, saksa ja hispaania keeles) yning täielikud *Toimetised*<sup>3</sup>. *Lühikokkuvõtete* põhjal sündis käesolev *Praktiline abimaterjal*, mille algteksti arutati 2001.a. augustis toimunud *hindamisseminaril*.

Käesoleva dokumendi koostamise peaesmärk oli kokku võtta *veeseminaridel* saadud teave ja näited *hea tava* kohta vesikondade majandamisel. Loomulikult on need seotud seminaride peateemadega (põllumajandus ja märgalad, märgalade osatähtsus vesikonna majandamisel, head tavad vesikonna majandamise kavandamisel) ning seetõttu kõiki VRD aspekte üksikasjalikult ei hõlma. Tõepoolest, mõnda direktiiviosa (nt veekogude teaduslik kirjeldus, veehinna kujunemine) seminaride päevakorda ei võetud.

Käesolev dokument on mõeldud kõigile neile, kes tegelevad VRD elluviimisega, eriti aga veemajanduskavade koostajatele ja ellurakendajatele. Loodetakse ka, et VRD sätete kokkuvõtmine, VRD elluviimise üldstrateegia tutvustamine ja direktiivi ellurakendamise praktiliste sammude valgustamine võiksid olla kasulikud ka huviliste laiemale ringile.

## **Boks 1.1**

### **WWF Euroopa mageveeprogramm ja VRD ellurakendamine**

WWF koostas Euroopa mageveeprogrammi (European Freshwater Programme – EFP) 1998. aastal. EFP on kavandanud hulga tegevusi selleks, et *kaitsta ja säilitada magevee ökosüsteemide kogu elukeskkonnale kasulikke funktsioone ja terviklikkust*, pidades selle üheks eelistuseks vesikondade tervikmajandamise (Integrated River Basin Management – IRBM) edendamist. WWF Euroopa mageveeprogrammi juhivad koordineerimisrühm ja 33 veeametnikku 18 riigist.

EFP meeskond töötas koos valitsusväliste organisatsioonide (VVO) ja huvirühmadega, et avaldada VRD sisule mõju pikkade läbirääkimiste kestel, mis päädisid 2000.a. septembris direktiivi vastuvõtmisega Europarlamendis ja Keskkonnaministrite Nõukogus. Samal ajal, eriti 2001.aastal, on WWF teinud tööd VDR ellurakendamise hõlbustamiseks.

WWF organiseeris koos Euroopa Keskkonnakaitse Bürooga (European Environment Bureau – EEB) juba 1998. aasta oktoobris töökoosoleku teemal *Vee raamdirektiivi tagamõtted ja keskkonnavalikud*. Umbes 50 Euroopa riiklikke ja valitsusväliseid organisatsioone esindavat inimest arutas VRD teksti ning valis välja mitu suurt, erilist tähelepanu nõudvat valdkonda.

Lisaks töökoosoleku järeldustele pidas WWF oma jätkutegevuses oluliseks:

- suurendada üldsuse ja huvirühmade teadlikkust VRD olemasolust, eesmärkidest ja haardeulatusest;
- arendada Euroopa Komisjoni, liikmesriikide ja VVOde vahelist koostööd, sh VRD rakendamise ametkonnavälise juhtimise ettevalmistamist.
- arendada enamiku Euroopa riikide suutlikkust veevarude tervikmajandamisel ja vesikonnaplaneerimisel.

Tunnistades suuri piirkondlikke eripärasusi, loeb WWF vee raamdirektiivi parimaks olemasolevaks vahendiks vee ja märgalade säästliku kasutamise tagamiseks kogu

<sup>3</sup> Need on saadaval pdf-formaadis WWF EFP veebileheküljel:  
<http://www.panda.org/europe/freshwater/seminars/seminars.html>

Euroopas ning oluliseks panuseks piirkonnasiseste looduskaitse-eesmärkide saavutamiseks. Paljud EFP tegevused ongi suunatud VRD rakendamise täielikule ja tõhusale toetamisele.<sup>4</sup>

## 2. peatükk EL vee raamdirektiiv (VRD)

### Euroopa veevarude säästmine tuleviku jaoks ?

EL vee raamdirektiiv (VRD) on dokument, millel on **kaugeleulatuv mõju** kogu Euroopa veevarude ja veega seotud ökosüsteemide majandamisele. Kui ta täies ulatuses ja õigel ajal ellu rakendatakse, siis võib VRD saada **Euroliidu esimeseks säästva arengu direktiiviks**. Direktiiv kohustab Euroopa riike vesikondi tervikmajandama ning tulemus sõltub otsustavalt sellest, kui kooskõlastatult käsitletakse kõiki vesikonna veeringet mõjutavaid loodusprotsesse ja inimtegevust.

VRD keskne tunnus, mille ümber koonduvad kõik muud tegurid, on **vesikonna käsitlemine veevarude igasuguse majandamise ja planeerimise alusena**. Selles lähenemises peegeldub arusaam, et vesi võib küll tunnistada füüsilikali ja hüdroloogilisi piire, mitte aga poliitilisi ja administratiivseid piiranguid.

**Vesikondade veemajanduskavade** koostamise ja ellurakendamise kaudu seab VRD keskkonna-alaseks eesmärgiks, et kogu Euroopa põhja- ja pinnavee **seisund saaks heaks** 15 aastaga. Seetõttu kaasab VRD elluviimine suure hulga **huvirühmi**, nii vee üksiktarbijaid kui ka suurt hulka vett tarbivaid majandusharusid (nt põllumajandus ja tööstus) ja väiksemaid tarbijaid (nt vesivirgestus, veevarustuse ja -käitlusega tegelevad ettevõtted, teadusasutused, looduskaitjad ja rahvusvahelisel, riiklikul või kohalikul tasemel töötavad maa- ja veekasutuse planeerijad.

#### VRD ellurakendamisest loodetav kasu:

- Euroopa mageveekogude ja rannikuvete parem ökoloogiline seisund;
- võit looduslikus mitmekesisuses (vee- ja märgalaelupaikade parema majandamise kaudu);
- võit vee säästlikuma kasutamise kaudu (veevarude otstarbekama kasutamise ja majandamisega);
- veereostuse vähenemine;
- üleujutuste ja põua tagajärgede leevendumine;
- eesmärkide täpsem seadmine ja kulude vähendamine muudab veepoliitika tulemuslikumaks.

<sup>4</sup> Dokument pealkirjaga *WWF's activities across Europe to assist the implementation of the WFD and IRBM (WWF-i üleeuroopaline tegevus VRD ja VMK-de elluviimisele kaasaaitamisel)* on saadaval EFB veebileheküljel <http://www.panda.org/europe/freshwater>

## Milline on VRD sõnum?

VRD reformib põhjalikult EL veeseadustikku keskkonna ja haldusvaldkonnas, muutes **vesikonna tervikplaneerimise ja -majandamise** nii EL liikmes- kui ka kandidaatriikidele (neile, kes on liitumisläbirääkimisi alustanud) kohustuslikuks Euroopa Liitu **vastuvõtmise kuupäevast arvates**. Kõikehõlmava veevarude säästliku kasutamisega võrreldes seab VRD järgmised (paragrahvis 4 osutatud) peamised **keskkonnaeesmärgid**:

- vältida **kõigi** EL veekogumite (põhja- ja pinnavesi, siirde- ja rannikuveed) seisundi halvenemist;
- aastaks 2015 tagada kõigi EL vete **hea seisundi**<sup>5</sup> saavutamine ja säilitamine.

Nii nagu nimi näitab, annab direktiiv *raami* üldiseks lähenemiseks ning ühiste eesmärkide, põhimõtete, määratluste ja põhimeetmete rakendamiseks. Konkreetne tegevus jääb siiski liikmesriikide pädevat organite ülesandeks (nii riiklikul, piirkondlikul, kohalikul kui ka vesikonna tasemel, vt boks 2.1).

### Boks 2.1.

#### Tulemused loevad!

VRD nõuab aktiivseid majandusmeetmeid, et täita selgesti sõnastatud keskkonnaeesmäärke. Kuigi tõhusate meetmete rakendamise nõuab teatavat administreerimist ja planeerimist, tuleb esikohale seada rakendustegevused vesikonna (või osavesikonna) tasemel. Kuigi VRD tegevusjuhendid on olulised, on peaaeslane siiski saavutada tulemusi. Liikmesriigid, vesikonna ametivõimud ja huvirühmad peavad korrapäraselt kontrollima, et VRD elluviimine oleks sihipärane ja ei jääks pidama haldustegevuse ületähtsustamise taha. VRD liikmesriikide õigusaktidesse sisseviimise ja veevarude *hea seisundi* saavutamise tähtsajad on väga lähedal ning tegutsemisvajadus seetõttu pakiline.

VRD (mis peab olema riikide õigusaktidesse sisse viidud hiljemalt 2003.aasta lõpuks) püstitab mitu ülesannet, millest igal on lõppeesmärgini, s.o *hea seisundini* jõudmiseks **range tähtaeg** (vt boks 2.2). Need ülesanded **ei ole** siiski seatud **järjestikuste sammujadaks**, mille eelmine samm peab olema enne järgmise käsilevõtmist lõpule viidud. Vastupidi, direktiivi elluviimise range ajakava nõuab **üheaegset töötamist mitme ülesande kallal**. Et VRD tekstis seatud tähtsajad on pealegi käsitletavad **seadusandliku ja administratiivse jõustumise miinimumnõuetena**, ei taga neist kinnipidamine veel *hea seisundini* jõudmist. Tõeliselt efektiivne elluviimine nõuab pigem *heal taval* (vt peatükke 4 ja 5) põhinevat ajakava kui *miinimumnõuete täitmist*. See tähendab, et iga VRD ülesannet peab täitma **võimalikult lühikese ajaga**, võttes arvesse vesikonnas valitsevat olukorda.

<sup>5</sup> Direktiivis kasutatud *seisundi* kategooriad (väga hea, hea, rahuldav jne) iseloomustavad seda, kui palju veekogu seisund erineb looduslikust, s.o seisundist ilma inimõjuta. *Siseveekogude taustseisundi* töögrupp koostab VRD elluviimisstrateegia (vt peatükk 3) raames juhendit siseveekogude liigitamiseks vee seisundi järgi ning taustseisundi määramiseks.



## Boks 2.2

### VRD eesmärkideni jõudmise lõpptähtajad

**2003.a lõpp**

VRD sisseviimine riikide õigusaktidesse/Vesikondade kindlaksmääramine

β

**2004.a lõpp**

Surveavalduste/mõjude ja vee säästliku kasutamise analüüs

β

**2006.a lõpp**

Seireprogrammid töös

β

**2006.a lõpp**

Nõupidamine üldsusega VMK peaülesannete tutvustamiseks

β

**2009.a lõpp**

Vesikondade VMKd avaldatud

β

**2010.a lõpp**

Vee hinnapoliitika kujundatud

β

**2012.a lõpp**

Meetmekava viiakse ellu

β

**2015.a lõpp**

Püstitatud keskkonnaeesmärgid saavutatud

Nagu veepoliitika raamdirektiivi tekstis rõhutatud, ei ole see mitte VRD **elluviimise hea tava ajakava**, vaid näidatud on **seadustega kooskõlas olevad lõpptähtajad**. Vesikondade tõhusa majandamiseni jõudmiseks on vaja, *veeseminaride* soovitustest *hea tava* kohta juhindudes, alustada seatud ülesannete täitmisega nii kiiresti kui võimalik ja tegelda nendega ühel ja samal ajal.

Kui näiteks lähtuda põhimõttest, et olemasolevat teavet kasutatakse kus vähegi võimalik, peaks mitmel puhul olema võimalik kiiresti kindlaks teha peamisi koormusi ja mõjusid ning sel moel saada *lähte-eeldusi* vesikondade veemajanduskavade koostamiseks. Sellest ei pruugi alati piisata, kuid tegeliku rakendamise ajal saadava teabe põhjal on võimalik kavasid täiustada. Selline lähenemine võib pealegi olla abiks nii ametlikest tähtaegadest kinnipidamisel kui ka VRD elluviimiskulutuste ohjamisel.

## Vee raamdirektiivi ametlik tekst

VRD tekst<sup>6</sup> (viitenumber 2000/60/EC) avaldati Euroopa Ühenduse ametlikus bülletäänis *Official Journal of the European Communities* (OJ Nr. L 327/1) 22.detsembril 2000. Sellele eelnes 2000.a septembris lepitamisprotsess Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu vaheliste erimeelsuste lahendamiseks.

## VRD peaaülesanded vesikonna tervikplaneerimiseks ja -majandamiseks

Vesikondade planeerimise ja majandamise eest vastutavate isikute jaoks on VRD elluviimise peaaülesanded järgmised (igauht neist on eraldi käsitletud 5.peatükis):

- **Vesikondade kui põhiüksuste kindlaksmääramine direktiivi sätete elluviimiseks ja koordineerimiseks:** VRD artiklis 3 nõutakse, et hiljemalt 2003. aastaks:
  - kõik jõe- ja rannikuvete valgjad liidetakse vesikondadeks (*River Basin District – RBD*) ning igale vesikonnale määrama pädeva haldaja;
  - kui jõevalgjad ulatuvad mitme liikmesriigi territooriumile, peab moodustama rahvusvahelise vesikonna;
  - kui jõevalgja ulatub Euroopa Ühendusse mittekuuluva riigi territooriumile, peab (peavad) asjaomane (-sed) liikmesriik (-riigid) otsima võimalusi tegevuse koordineerimiseks mitteliikmesriigiga (-riikidega).
- **Veemajanduse põhiprobleemide kindlaksmääramine ja kooskõlastamine.** Väljavõtteid artiklite 4, 5, 6 ja 14 sätetest:
  - artikkel 4 sätestab VRD keskkonnanõuded kõigi pinna- ja põhjaveekogude, sh *tugevasti muudetud veekogude* kohta. Nende põhjal tuleb määrata veemajanduse põhiülesanded;
  - artikli 5 järgi peavad kõigi liikmesriikide vesikondade pinna- ja põhjaveed olema VRD lisa II kohaselt kirjeldatud hiljemalt 2004. aasta lõpuks. Iga vesikonna kohta tuleb anda ülevaade inimtegevuse keskkonnamõjust. Artikkel 5 kohustab liikmesriike koostama majandusanalüüsi veekasutuse kohta igas vesikonnas;
  - artikkel 6 nõuab, et iga vesikonna jaoks tuleb koostada kaitstavate objektide nimistu (sh Linnudirektiivi ja Elupaigadirektiivi kohased *Natura 2000*-kaitsealad ning joogiveekaitsealad). See on vesikonna kirjelduse täiendus, mis aitab kindlaks määrata inimtegevuse suhtes kõige tundlikumad vesikonna osad, mis nõuavad erilisi majandamismeetmeid;
  - artikkel 14 käsitleb üldsuse kaasamist, mida on kokkuvõtlikult käsitletud allpool, detailsemalt aga 4. peatükis.

<sup>6</sup> Direktiivi tekst inglise, prantsuse, saksa ja hispaania keeles on pdf-formaadis kättesaadav WWF veebileheküljel: <http://www.panda.org/europe/freshwater/initiatives/wfd.html> või ühenduse 11 keeles html-formaadis Euroopa Ühenduse seaduste andmebaasis `Eur-Lex`: [http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/2000/en\\_300L0060.html](http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/2000/en_300L0060.html)

• **Meetmekava ja vesikondade majanduskavade koostamine nende ellurakendamise eesmärgil**

Artikkel 11 nõuab, et liikmesriigid koostaksid 2009.aastaks iga vesikonna kohta meetmekava, mis sisaldab nii *põhimeetmeid* kui ka *lisameetmeid* vee hea seisundi saavutamiseks ja/või hoidmiseks:

- *põhimeetmed* on kohustuslikud ja näitavad miinimumtegevust *hea seisundi* saavutamiseks. Nad sisaldavad meetmeid, mis on juba kirjas üheteistkümnes EL senikehtinud veedirektiivis (*sh* Suplusveedirektiiv, Joogiveedirektiiv, Asulareoveedirektiiv, Nitraadidirektiiv, Linnudirektiiv ja Elupaigadirektiiv)<sup>7</sup>;
  - *lisameetmed* on need, mida on peale põhimeetmete vaja rakendada, et jõuda *hea seisundini*, nt märgalade taastamine;
  - majandusanalüüsid ülalosutatud põhiülesande *Veemajanduse põhiprobleemide kindlaksmääramine ja kooskõlastamine* täitmisel, et leida kõige säästlikumad majandusmeetmed vesikonna *hea seisundi* saavutamiseks ning kulupõhiste veeteenusehindade kujundamiseks (nagu nõutud artiklis 9);
  - iga liikmesriik peab garanteerima, et vesikonna veemajanduskava (VMK) koostatakse iga tema territooriumil oleva vesikonna kohta (artikkel 13). See aitab tõhusalt kaasa *hea seisundi* saavutamiseks vajaliku meetmekava elluviimisele. Piiriüleste valglate korral peavad liikmesriigid tegema koostööd rahvusvahelise VMK koostamiseks. Kui ühist kava ei koostata, vastutab iga liikmesriik VMK koostamise eest oma territooriumil asetseva vesikonnaosa kohta. Lisas VII on sätestatud küsimused, mida iga VMK peab käsitlema (nende kokkuvõtte on leheküljel 47);
  - esimesed VMKd peab avaldama hiljemalt 2009.aastal ning esitama Euroopa Komisjonile kolme kuu jooksul pärast avaldamist. VMKdes sisalduvad meetmekavad tuleb täielikult rakendada aastaks 2012, mil Euroopa Komisjonile peab esitama vahearuande. VMKd tuleb uuendada 2015. aastal ning pärast seda iga kuue aasta tagant.
- **Seirevõrgu loomine ja tööhoidmine:** 8. artikkel nõuab liikmesriikidelt seireprogramme *selge ja kõikehõlmava ülevaate saamiseks vee seisundi kohta igas vesikonnas*. Seire peab hõlmama nii pinna- kui ka põhjavee ning seirevõrk olema käigus 2006. aastaks. Nõutakse kolmesugust seiret: *järelvalve-, käitus- ja uurimisseiret* (vt VRD lisa V). Kaitsealadel (elupaiga- või liigi- ning joogiveehaarete kaitsealadel) on vaja lisaseiret (vt käesoleva töö lisa I).

<sup>7</sup> Kahjuks on EL vee kvaliteeti käsitlevad õigusaktid halvasti ellu rakendatud, mida näitas nt Euroopa Komisjoni 2001.a juulikuu otsus survemeetmete rakendamise kohta kümne liikmesriigi suhtes, kes ei rakendanud korralikult üht või mõnda järgmistest direktiividest: *Asulareoveedirektiiv, Joogiveedirektiiv, Suplusveedirektiiv, Ohtlike ainete direktiiv, Reoveesettedirektiiv*.

Direktiivi elluviimine peab hõlmama ka neid põhitegureid, mida veeseminaridel põhjalikult ei käsitletud:

- **Joogiveevõtuks kasutatavate veekogude kindlaksmääramine ja kaitse** selleks, et inimtarbimiseks mõeldud vett oleks vaja vähem puhastada, tagades seejuures Joogiveedirektiivi (80/778/EEC, parandatud direktiiviga 98/83/EC) nõuete täitmist (vt VRD 7. artikkel).
- **Vee sellise hinnapoliitika kujundamine, mis kutsuks vett säästlikumalt kasutama**, lähtudes veeteenuste *isetasuvuse* põhimõttest<sup>8</sup>, võttes arvesse ka keskkonna- ja ressursimaksud (peab olema rakendatud 2010.aastaks, vt 9. artikkel);
- **Kontrolli saavutamine reoaine- ja reoveeheitte üle pinnaveekogudesse**, lähtudes mitte üksnes teatava reoaine hulgast, vaid ka selle kontsentratsioonist suublaks olevas veekeskkonnas (selleni peab jõudma 2012.aastaks, vt 10. artiklit);
- **Kontrolli saavutamine mõne eriti suurt riski omava reoaine üle** nende olulisusest lähtudes, kavandades abinõud ainekoguste vähendamiseks, heite järkjärguliseks vähendamiseks ja/või lõpetamiseks (esimeste vähendamiste või lõpetamisteni loodetakse jõuda 20 aasta jooksul pärast EL otsuseid tegevate ametkondade asjakohaste ettepanekute rakendamist, vt. 16. artiklit).

Mitme VRD 26. artikli sätted on detailsemalt esitatud selle üheteistkümmes lisas. Et mõned lisad on väga keerulised, peavad need, kes direktiivi ellu rakendavad, seda põhjalikult tundma õppima. Sellele kaasaaitamiseks ja käesoleva materjali võimalikult põhjalikuks muutmiseks on lisas I antud lühikokkuvõtte kõigist VRD lisadest<sup>9</sup>.

#### **Artikli 14 sätted üldsuse osalemise kohta**

Artikkel 14 kohustab liikmesriike  *julgustama kõiki huvitatud osapooli aktiivselt sekkuma direktiivi elluviimisse....* Peale selle peab avaldama ja arutamise eesmärgil vähemalt kuueks kuuks kättesaadavaks muutma:

- kavandatud arutelumeetmete ajakava, tööprogrammi ja teatise vähemalt kolm aastat enne VMK valmimist (s.o hiljemalt 2006.a detsembriks);
- vahearuaude vesikonnas väja valitud olulisemate veemajandusprobleemide kohta vähemalt kaks aastat enne VMK kinnitamist (s.o hiljemalt 2007. aasta detsembriks);
- VMK esialgsed kavandid vähemalt üks aasta enne elluviimise algust (s.o vähemalt 2008. aasta detsembriks).

<sup>8</sup> Veevarustuse ja -puhastuse tegelikud kulud võivad tarbijahinnas kajastuda kas täies mahus või osaliselt. Liikmesriigiti on erinevused suured, sõltuvalt erastamisastmest, hinnakujunduspoliitikast, kavandatavatest investeeringutest ning vee kasutusotstarbest (nt põllumajandus, tööstus, olme).

<sup>9</sup> Lisateavet VRD sätete, sh WWF seisukohti mõne põhiprobleemi kohta, saab WWF Euroopa mageveeprogrammi veebileheküljelt: <http://www.panda.org/europe/freshwater/initiatives/wfd.html>

## Artikli 4 sätted tugevasti muudetud veekogude ning erandite või ajapikenduste kohta

Peale üldiste keskkonnaeesmärkide seadmise pinna- ja põhjaveekogude kohta, võimaldab artikkel 4 määratleda *tehisveekogusid* ja *tugevasti muudetud veekogusid*, mille jaoks seatakse erieesmärgid: saavutada *hea ökoloogiline potentsiaal* ja *pinnavee hea keemiline seisund*.

Eeldades teatud karmide nõuete täitmist, lubatakse 4.artiklis ülalkirjeldatud peaesmärkide (vt ka boks 2.3) täitmise suhtes mõningaid erandeid ja ajapikendusi.

Kuigi neid 4. artikli lisasätteid *veeseminaridel* otseselt ei arutatud ning seetõttu käesolevas töös detailset käsitlemist ei leia, võib neil vesikondade haldajate jaoks olla oluline tähendus. Siin on viiteid selleks, et neid osataks üles otsida.

### Boks 2.3

#### VRD eesmärkide saavutamine: ajapikendused ja erandid

Artikkel 4 annab piiratud arvu VRD keskkonnaeesmärkide täitmise erandeid, mis puutuvad *hea seisundi* saavutamisse ja selle ajakavasse. Euroopa Komisjon ja liikmesriigid töötavad VRD elluviimise üldstrateegias välja juhtnööre kõigi 4. artikli sätete üldarusaadavaks tegemiseks ja rakendamiseks.

Teatud veekogude kohta, mis on *inimtegevusest niivõrd kahjustatud... või mille looduslik seisund on selline*, et hea seisundi saavutamine ei ole võimalik või nõuab ülemäära suuri kulutusi, võib seada **vähem rangeid keskkonnaeesmärke**. Selliste erandite tegemisel peab järgima mitut karmi nõuet. Samasugune lähenemine kehtib ka seisundi **ajutise halvenemise** korral ning juhul, kui peetakse täielikult kinni teatavatest tingimustest, ei loeta seda direktiivi nõuete rikkumiseks.

**Ajapikendused.** Eeldusel, et seisund ei halvene (artikkel 4.4), võib *hea seisundi saavutamise tähtaega edasi lükata* seal, kus on vaja teha nii suuri parandusi, et 15 aastaga ei ole võimalik nendega hakkama saada, või kus 15 aasta kestel on vaja teha *ülemäära suuri kulutusi*, või kus looduslikud tingimused välistavad *õigeaegse paremaks muutumise*. Kõik ajapikendused peavad olema VMKs kirja pandud ja põhjendatud ning lubatud ajavahemikku ei tohi üle kahe korra pikendada (see aeg ei tohi olla üle 12 aasta pärast esimese VMK avaldamist).

### 3. PEATÜKK VRD TÕHUSA JA JÄRJEKINDLA RAKENDAMISE KINDLUSTAMINE: VEE RAAMDIREKTIIVI ELLUVIIMISE ÜLDSTRATEEGIA

VRD ellurakendamisele kaasaaitamiseks koostasid EL liikmesriigid ja Euroopa Komisjon *Vee raamdirektiivi ellurakendamise üldstrateegia* (VRD ÜS, inglise keeles *Water Framework Directive, Common Implementation Strategy, WFD CIS*), mis kiideti heaks 2001. aasta mais.<sup>10</sup>

ÜS (CIS) põhineb (vt ametliku teksti lõiku 2.3<sup>11</sup>):

- vajadusel **vahetada teavet** liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel;
- vajadusel **informeerida ja kaasata üldsust ning suurendada üldsuse teadlikkust** VRD põhitõdede ja elluviimise suhtes;
- vajadusel kindlustada **tihedat sidet** VRD ellurakendamise ning **muude harukondlike ja organisatsiooniliste tegevuste** vahel;
- vajadusel kindlustada **tihedat sidet** VRD elluviimise ning **muude veedirektiivide ja tootmisele ja toodangule orienteeritud direktiivide** vahel;
- vajadusel **ühistegevuse järele** vesikondade majanduskavade arendamisel ja veemajanduskavade elluviimisel;
- vajadusel suurendada liikmesriikide **jätkusuutlikkust** VRD efektiivseks elluviimiseks;
- vajadusel kaasata VRD elluviimisse **üldsust ja huvirühmasid**;
- ? vajadusel arendada **ühishoiakut** EL Ida- ja Kesk-Euroopa kandidaatriikide kaasalöömise suhtes (eriti siis, kui on tegemist rahvusvahelise vesikonnaga);
- ? vajadusel luua **töörühmasid** ja arendada peaesmärkidele pühendatud koostööd.

VRD ÜS on üles ehitatud neljale *põhitegevusele* (vt WFD CIS, section 2.4):

- **teabevahetus;**
- **teabe- ja andmekäitlus;**
- **tehnilise juhendamise arendamine;**
- **juhendamaterjalide kasutussevõtt, proovimine ja kehtestamine.**

---

<sup>10</sup> Kolmanda veeseminari *Hea tava vesikonna planeerimisel* ajal juhtis Euroopa Komisjon osavõtjate tähelepanu sellele *täiesti uuele lähenemisele Euroopa keskkonnaalases seadusandluses*. EL veedirektori (ja Norra veedirektori) mitteametlikel nõupidamistel 2000. aasta oktoobris Pariisis otsustati luua VRD ÜS. Sellele järgnes liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni intensiivne ühistegevus, mis päädis ÜS heakskiitmise ja veedirektorite järgmisel nõupidamisel 2001. aasta maikuu Rootsisis. Strateegiat arutati ka EL kandidaatriikides, mida kutsuti osalema ta edasisel arendamisel ja täiendamisel.

<sup>11</sup> WFD CIS täielik tekst on saadaval Keskkonna Peadirektoraadi koduleheküljel: <http://www.europa.eu.int/comm/environment/index.en.htm> või pdf. failina WWF Euroopa Mageveeprogrammi koduleheküljel: <http://www.panda.org/europe/freshwater>

VRD elluviimisega kaasnevate põhitegevuste tehniliseks juhtimiseks moodustati kümme ühe või mitme liikmesmaa juhtimisel toimivat töörühma (vt boks 3.1). *Veeseminaridel* käsitletud teemadesse puutub eriti töörühmade *Koormuste ja mõjude analüüs* ning *Vesikonna planeerimise parimad võtted* tegevus. Tehnilisi juhendeid on elluviimise üldstrateegia koostajailt oodata alates 2002. aastast.

Töörühm *Vesikonna planeerimise parimad võtted* keskendub tehniliste juhendite koostamisele vesikondade planeerimise alal, käsitledes nelja tegevust:

- vesikondade kindlaksmääramine (juhendi ilmumine on esialgu kavandatud 2002.a. lõpuks);
- planeerimine (2002.a lõpuks);
- üldsuse osalemine (2002.a. lõpuks);
- VMKde kohta kokkuvõtliku *käsiraamatu* koostamine, milles kajastuvad kõigi teiste VRD ÜS töörühmade tulemused (2006. aastaks).

Loodetavasti võtab töörühm *Vesikonna planeerimise parimad võtted* juhendi koostamisel vaatluse alla *veeseminaridel* osutatud ja käesolevas *praktilises abimaterjalis* käsitletud peaülesanded.

ÜS kui VRD õigeaegset ja tulemuslikku elluviimist tagava julge ja kõikehõlmava lähenemisviisi võtsid valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid ja muud huvirühmad, keda kutsuti tema arendamisest ja rakendamisest osa võtma, heatahtlikult vastu. Olles Euroopa Komisjoni ja EL liikmesriikide ühine ettevõtmine<sup>12</sup>, erineb ta elluviimise lähenemise poolest muudest EL keskkonnakaitse õigusaktidest, milles reeglitest või tähtaegadest kõrvalekaldumise puhul. pannakse pearõhk distsiplinaarmedetetele.

---

<sup>12</sup> VRD elluviimise üldstrateegia ei ole ainus tegevus, millega liikmesriigid toetavad VRD elluviimist. Mõni riik, nt Saksamaa, on ette valmistanud oma riiklikku dokumenti pealkirjaga *Juhend Euroopa Komisjoni Vee raamdirektiivi ellurakendamiseks*. Seda koostab liidumaade veeprobleemidega tegelev töörühm (vt <http://www.iawa.de>). Inglismaal on välja antud kaks VRD elluviimisele pühendatud riiklikku dokumenti: üks Inglismaa ja Wales-i ja teine Šotimaa kohta. Need võite leida: <http://www.defra.gov.uk/environment/consult/waterframe/index.htm> ja <http://www.scotland.gov.uk/consultations/environment/ffsw-00.asp>

**Boks 3.1****Vee raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia töörühmad****Tegevus****Juhivad**

Koormuste ja mõjude analüüs

Inglismaa ja Saksamaa

Siseveekogude taustnäitajad

Rootsi

Siirde- ja rannikuvete tüpoloogia ja liigitus

Inglismaa, Hispaania ja  
Euroopa Keskkonnaagentuur  
(European Environment  
Agency, EEA)

Tugevasti muudetud veekogud

Saksamaa ja Inglismaa

Geoinfosüsteemid (GIS)

EÜ Ühine Uurimiskeskus  
(EC Joint Research Centre,  
JRC)

Interkalibreerimine

JRC

Seire

Itaalia ja EEA

Majandusanalüüs

Prantsusmaa ja Euroopa  
Komisjon

Põhjavee hindamisviisid ja liigitus

Austria

Vesikonna planeerimise parimad võtted

Hispaania.



#### 4. peatükk. Vesikonna tõhusa tervikmajandamise sidusülesanded

*Veeseminaridel* koondati tähelepanu **viiele peäülesandele**, mida võib pidada *sidusaks* seetõttu, et neil on **oluline tähtsus kõigis VRD elluviimise aspektides**:

- **terviklikkus;**
- **ulatus;**
- **ajastamine;**
- **üldsuse osalemine;**
- **suutlikkus.**

*Hea tava* mõttes peavad vesikonna veemajanduskava koostajad ja selle täitmise juhtijad lülitama need aspektid **kõigisse tööloikudesse**, et **saavutada tõhusate tulemusteni viivat koordineerimist ja järjekindlust**. Näiteid selle kohta, kuidas seda praktikas teha, on 5. peatükis.

##### Terviklikkus

Praegu kasutatakse Euroopa veeressursse ebasäästlikult seetõttu, et rollid, vastutus ja huvid on hajutatud. VRD efektiivne elluviimine eeldab tegevuse **paremat üldkoordineerimist vesikonnas**. See nõuab omakorda **koostööd juhtimistasandil**, eriti:

- **otseselt veemajandusega tegelevate organisatsioonide vahel** (nt veevarumise ja -varustuse ning reoveepuhastuse eest vastutavad asutused);
- veemajandusega tegelevate ja **muude majandussektorite** (nt maakasutuse planeerimine, põllumajandus, tööstus ning turism ja virgestus) vahel;
- pinnavee ja põhjavee majandamise omavahelist sidumist (nendega tegeldakse sageli teineteisest lahus);
- sise- ja rannikuvete majandamise sidumist, nt rakendades *Rannikuvööndi tervikmajandamise (ICZM)*<sup>13</sup> põhimõtteid.

**Rahvusvaheliste vesikondade** puhul on vaja:

- korraldada riikidevahelist koostööd (kui seda veel ei ole) ning otsida võimalust VRD ellurakendamise sidumiseks veemajandusse puutuvate kahe- ja mitmepoolsete kokkulepetega;

*Veeseminaridel* peeti EL tasandil vajalikuks:

- **administratiivset ja poliitilist tegevust**, et omavahel tihedamalt siduda EL seadusandlikke, poliitilisi ja finantsvahendeid (nt vee säästlikumat majandamist takistavate tegurite kõrvaldamiseks või leevendamiseks ning positiivse koostöö tõhustamiseks) – seda käsitletakse lähemalt boksis 4.1.

<sup>13</sup> Vt Euroopa Komisjoni veebilehekülge <http://www.eu.int/comm/environment/iczm>

## Boks 4.1

### Tegevuste ja rahastamisvõimaluste ühitamine EL tasandil

EL tasandil tähendab ühitamine vajadust **siduda omavahel peamised poliitilised ja rahastamisvõimalused**, mis on praegu nii EL liikmes- kui ka kandidaatriikides peamised **maa- ja veekasutust suunavad jõud**. See seisukoht läbis punase niidina kõiki *veeseminare*. Ettekannetes tuli näiteks esile vajadus VRD keskkonnaeesmärkide saavutamiseks **üle vaadata ja uuendada Ühtset põllumajanduspoliitikat (CAP)**.

Kuni selleni jõutakse, peaks **märksa paremini kasutama olemasolevaid vahendeid**, millest mõned – nt *Maaelu arengu määruse* sätted – on valikulised ning ei ole seetõttu liikmesriikides piisavalt rakendatud. EL tegevuskavade ja rahastamisvahendite vahelistele lõhedele juhiti tähelepanu ka Euroopa Komisjoni LIFE'i projektis<sup>14</sup> *Jõeluhtade otstarbekas kasutamine*, mida käsitleti teisel *veeseminaril*. See näitas, et kahju, mida CAP, struktuurifondid ja liitumisfond (ning EL kandidaatriikide toetuseks mõeldud fondid, nt SAPARD ja ISPA) tekitavad säästlikule veemajandusele, on tunduvalt suurem kui nende pakutavad võimalused.

## Ulatus

Ulatuse tähtsust tõsteti mõningal määral esile juba terviklikkuse selgitamisel (teatavat terviklikkust on tarvis **vesikonnagi ulatuses**, nt üleujutustõrje, veevarustuse ja keskkonnakaitsemeetmete vahel; mõnesugust ka **üleriigilises ulatuses**, nt veevarude kasutamist reguleerivate ja keskkonnakaitsesse puutuvate õigusaktide vahel; ning ka **Euroopa ulatuses**, nt VRD, Ühise põllumajanduspoliitika (CAP) ja struktuurifondide vahel). Planeerimise ja majandamise kohandamine sobivale tasemele ongi põhimõte, mis käib VRD elluviimise kõigi aspektide kohta. *Veeseminaridel* osutati eriti:

- vesikondade suuruse väga suurele erinevusele nii riigisisese kui ka riigiti, mis tähendab seda, et **ühes paikkonnas sobivad ettevõtmised ei pruugi olla automaatselt üle kantavad teise paikkonda**;
- **vajadusele koordineerida ülalt-alla- ja alt-üles-lähenemisi** (nt selleks, et mitu füüsiliselt lahus toimuvat kohalikku tegevust oleksid ühise eesmärgi – vesikonna *hea seisundi* saavutamiseks omavahel piisavalt koordineeritud).

## Ajastamine

VRD ellurakendamise ajakava on erakordselt pingeline. Seetõttu on elluviimisega parem **alustada aegsasti ja osaliselt**, kui jääda ootama *täiuslikke tingimusi* (nt kuni kogu võimalik teave on kogutud ja analüüsitud). Järelkult ei tule VRD tähtaegu lugeda järjekorra poolest kohustuslikuks. Lõppsihi saavutamisele orienteeritud *hea tava* nõuab üheaegset töötamist mitme ülesande kallal. Peale selle:

- Liikmesriigid peavad oma ettevalmistustöös aru saama, et VRD elluviimistähtaegadest ja *hea tava* põhimõtetest kinnipidamine nõuab kohest

<sup>14</sup> Lähemalt vaata: [www.floodplains.org](http://www.floodplains.org)

tegutsemist. Vaja võib olla esmaseid või teiseseid seadusmuudatusi, kohtadel ei pruugi asjad veel organisatsiooniliselt korras olla ning vajalikud oskused ja vahendid võivad puududa.

- Aega saab kokku hoida, kui võimalust mööda kasutada **olemasolevaid struktuure, protsesse ja vahendeid**. Selleks on vaja ülevaadet olemasolevate asutuste ja organisatsioonide sobivusest ja suutlikkusest täita VRD nõudeid. Paljudel juhtudel võib neid olla vaja teataval määral kohandada.
- Seire ja planeerimine on vahendid, mis kergendavad VRD nõuete järgset haldamist. Haldamist ei tohi aga edasi lükata ajale, mil kogu seire- ja planeerimistegevus on lõpetatud. Nt kui seire ei ole määratud lõpptähtajaks, 2006. aastaks käivitunud, võib see saada tõsiseks *pudelikaelaks* tegusa meetmekava koostamisele (lõpptähtaeg 2009).
- On erakordselt oluline, et üldsuse ja huvirühmade osalemise strateegiat kujundataks ja rakendataks ellu kohe alguses, selle asemel et nentida eri rühmade kaasamise vajadust protsessi eri etappidel (vt allpool).
- Sidustegevuste (nt maakasutuse planeerimine, investeerimine infrastruktuuri arendamisse) ajakava võib oluliselt mõjutada VRD eesmärkide saavutamist, kui neid ei võeta arvesse juba algstaadiumis.

### Üldsuse osalemine

Sidusus, mis on ainus VRD sätetes (vt artikkel 14, p.2) eraldi käsitletav põhimõte, pälvis *veeseminaridel* erilist tähelepanu ning kujunes sageli väitluste põhiküsimuseks hoolimata sellest, et ainult osa päevakorrast oli pühendatud huvirühmade kaasamisele VRD 14. artikli ellurakendamisse.

Euroopa Liidu, liikmesriikide ja piirkondade tasandil eksisteerivate poliitiliste, sotsiaalsete ja seadusandlike<sup>14</sup> suundumuste taustal on **ülimalt ebatõenäoline, et ühtki VMKd oleks võimalik laia üldsuse heakskiiduta edukalt ellu viia**, eriti aga siis, kui vesikonna **peamised huvirühmad**<sup>15</sup>, sh kohalikud elanikud ning maa ja vee kasutajad, seda ei toeta.

VRD 14. artikkel, kuigi pealkirjastatud *Üldsuse informeerimine ja avalik arutamine*, käsitleb *informeerimist, arutamist ja osalemist*. Tuleb teadmiseks võtta, et **need kolm mõistet on täiesti erinevad** ning neid ei tohi segi ajada.

Kuigi informeerimine, kui seda tehakse **avalikult ja õigel ajal**, on tähtis **ettevalmistav samm**, tähendab tegelik osalus **dünaamilist, vastastikusel suhtlusel põhinevat protsessi**. Peab sisendama **usku ja veendumust**, et üldsuse/huvirühmade arvamus võetakse arvesse ning sellel on **reaalne mõju** VMKde koostamisele.

Ka *arutelu* võib korraldada nii, et neile, kellega nõu peeti, antakse **vähe või ei anta üldse võimalust osaleda planeerimisel või avaldada mõju otsuste langetamisel**. Mõned

<sup>14</sup> Märkimist väärib 1988.a. Århusi *Keskkonnateabe kättesaadavuse ja üldsuse keskkonnaasjades osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon*.

<sup>16</sup> Käesolevas trükises tehakse vahet *üldsuse ja huvirühmade osalemise* vahel, et rõhutada lähenemisviisi ja tegevuse erinevust, mis võivad vajalikuks osutada: (a) vesikonna põhielanikkonna ning (b) nende üksikisikute ja organisatsioonide jaoks, kes on veevarude majandamisest eriti huvitatud.

VRD elluviimisele **olulist kasu** andvad üldsuse tegeliku osalemise tulemused on kokku võetud boksis 4.2.

## Boks 4.2

### Kasu üldsuse ja huvirühmade kaasamisest VRD eesmärkide poole püüdlisel

- Parem võimalus selleks, et vesikonna tasemel korrektselt määrata ja kooskõlastada **veemajanduse kõige olulisemaid probleeme.**
- **Kohalike omavalitsuste teadmised, kogemused, püüdlused ja mured** lülitatakse algusest peale VMKsse ja meetmekavasse.
- Meetmekava kujuneb tõenäoliselt poliitiliselt ja kultuuriliselt **realistlikuks ja vastuvõetavaks.**
- Kõiki potentsiaalseid vastuolusid on võimalik **minimeerida või hoopis vältida.**
- **Elluviimiskulud on tõenäoliselt väiksemad,** kui huvirühmade teadmisi ja kogemusi kasutatakse võimalike kulukate vigade ja/või teabe mitmekordse kogumise vältimiseks.<sup>17</sup>
- Nii **seadusejärgsed kui ka vabatahtlikud algatused** on **paremini** elluviidavad siis, kui nad on kavandatud koostöös huvirühmadega (sellega seondub ka kulude vähenemine ning vastuolude parem lahendamine või vältimine).

VRD elluviimise lõpptähtajad nõuavad VMKde **avaliku arutelu** alustamist hiljemalt aastal 2006. See pole siiski *hea tava* tähtaeg ning **selge ja kättesaadava teabe varajane avalikustamine** koos **tõelise osalemisvõimaluse andmisega** planeerimisel ja otsustamisel suurendavad eduvõimalusi *hea veeseisundi* saavutamisel.

**Huvirühmade ja laiema üldsuse osalemisele peab osutama erilist tähelepanu juba algusest peale,** hoolikalt kavandades tegevusi, mis näitavad juba **algstaadiumis saadud tulemusi,** et **suurendada ja hoida osalemishuvi** (vt ka 5. peatükki: *Peaülesanne 3, saadud teave*).

Kokkuvõtteks – üldsuse ja huvirühmade osalemise peab:

- algusest peale lülitama vesikonna planeerimisse ja veemajanduskavasse;
- kohandama sobivale tasandile (st et lähenemisviis vesikonna tasandil peab erinema sellest, mida rakendatakse kogukondade kaasamiseks kohalikul tasandil) ning sihtrühmadele vastuvõetavaks;
- hoolikalt juhtima, et ei ületataks panuse andmise võimet;
- toetama piisava inimjõu ja rahaga;
- rahvusvaheliste vesikondade puhul seadma eesmärgiks kõigi riikide üldsuse ja huvirühmade osalemist.

<sup>17</sup> 1994 .a. võrdles Maailmapank oma uurimuses 42 üldsust kaasanud projekti projektidega, milles üldsus ei osalenud. Kui üldsust kaasanud projektide algkulud olid suuremad (projekti kavandamiseks ja juhtimiseks kulus rohkem aega), siis seda korvas tulu nt kiiremast teenuste osutamisest, käituskulude vähenemisest, kiiremast käibest ja huvirühmade suurematest sissetulekutest. Lähemalt vt: <http://www2.essex.ac.uk/ces/CommParticipation/ComPartPrinciplesnmethods.htm>

### Boks 4.3

#### *Veeseminaride lisajäreldusi üldsuse osalemise asjus*<sup>18</sup>

- **Mõni põhiküsimus on VRD tekstis selgesõnaliselt vastamata**, näiteks: *Milleks on vaja kaasata üldsust?* ja *Kuidas üldsust praktikas kaasata?* Et 14. artikli rakendamist ei peetaks ülearuseks (nt huvirühmi arutellu tegelikult ei kaasata), on oluline, et need küsimused esitataks VMK ettevalmistamise kõige varajasemas staadiumis ning et tehnilised juhendid avalikkuse kaasamise kohta valmistataks ette VRD ÜS raames. Käesoleva abimaterjali kirjutamise ajal moodustati töörühma *Parima oskusteabe rakendamine vesikonna planeerimisel* poolt alarühm *Üldsuse kaasamine VMK koostamisse*.
- On tähtis aru saada, et *üldsuse* eri gruppidel on igal oma vaated, vajadused, eelistused ja ootused. Edu saavutamiseks on **teave, arutelud ja osalemine vaja kohandada igale sihtrühmale** sobivaks. Need sihtrühmad võivad olla: *üldsus kõige laiemas tähenduses*, valitsusvälised organisatsioonid, vesikonna või alamvesikonna eri tegevusvaldkondade huvirühmad (nt talunike ühendused) ning kohalikud elanikud või veetarbijad. Erihuvidega gruppide osalemist oin oodata **strateegilisel tasandil**, nt osalemise kaudu vesikonna nõukogus. Kohalikud kogukonnad soovivad tõenäoliselt osaleda **tegelike ürituste programmi koostamisel** (vt ka seost VRD **ulatus** peaprobleemidega).
- Huvirühmade arukas suunamine võib aidata **vähendada arutelust väsimise ohtu**, st olukorda, mil huvirühmad tunnetavad teabe- ja bürokraatiauputust. Vastupidi – üldsuse kaasamise kasulikkust on vaja demonstreerida nii vara kui võimalik ja teha seda kogu protsessi vältel.
- Töö huvirühmadega tõstatab ka nende **esindatuse õiguslikkuse**. Avatuse ja demokraatia huvides on oluline, et *vihmavarju rollis olev rühm* tõestaks oma esinduspädevust.
- Üldsuse osalemine ei saa olla juhuslik. Vastupidi, seda tuleb aktiivselt julgustada ning vesikonna **ametivõimud peavad olema valmis kulutama oma aega hoolikaks planeerimiseks ning arvestatavate inimressursside ja rahaliste vahendite leidmiseks**. Selline investeering võib VRD elluviimise korral olla väga tasuv.
- **Ootusi tuleb hoolikalt juhtida**. Ei tohi lubada (ega näida lubavat) rohkem kui täita suudetakse. Muidu võib üldsuse huvi ja toetus parimal juhul kustuda või halvimal juhul põhjustada vastutöötamist. Selles mõttes on eriti tähtis teha vahet arutelu ja planeerimise kaasamise, arutelu ning otsuste langetamise ja elluviimise vahel. Oluline on tagada ka 'vabade vahendite' regulaarne juurdevool.
- **Kõigi osapoolte ootused peavad olema algusest peale nii selgelt sõnastatud kui võimalik**.

Täiendavat teavet väitluste kohta üldsuse osast VRD kontekstis võib leida: *WWFi sissejuhatavad kommentaarid üldsuse osalemisest VRD ja vesikonna tervikveemajanduskava elluviimisel*, mis on pdf-formaadis saadaval *WWF Euroopa mageveeprogrammi* veebileheküljel: <http://www.panda.org/europe/freshwater/wfd.html>

<sup>18</sup> Üksikasjalikumat teavet ja iseloomulikke näiteid leidub 3.seminari *Toimetistes* avaldatud M.Cals'i, J. Cuff'i, R.Hauser'i ja C. Woolhouse'i artiklis.

## Suutlikkus

VRD kompleksuse ja nõudlikkuse tõttu on eluliselt tähtis, et VRD tegeliku elluviimisega tegelejate suutlikkus oleks maksimaalne. Suutlikkust kujundav programm võiks sisaldada üldise teadlikkuse tõstmist (nt selleks, et veemajanduskava leiaks laiaulatuslikku toetust), oskusteabe ametkonnaväliselt levitamist (nt vesikondade majandajate kogemuste vahetust) ja **ametlikku väljaõpet** (nt seiretehnika alal). Täpsed vajadused on siiski igal maal ja igas vesikonnas isesugused, sõltudes muuhulgas sotsiaalmajanduslikest erinevustest või konkreetsetest veemajandusprobleemidest. *Veeseinaridel* tõsteti esile:

- vajadust suurendada suutlikkust (teadlikkusest alustades) majandussektorites ja valitsusvälistes organisatsioonides ning ka ametnike, planeerijate ja juhtide seas;
- EL Kesk- ja Ida-Euroopa kandidaatriikide erivajadusi;
- vajadust arendada riikide, piirkondade ja vesikondade vahelist teabe ja kogemuste vahetust, kasutades selleks interneti võimalusi;
- vajadust VRD täieliku ellurakendamise raames kaasata igas vesikonnas suutlikkuse tõstmisse piisavalt inimesi ja raha.

## Erikaalutlused EL kandidaatriikide suhtes

Viis VRD elluviimise *sidusülesannet* kehtivad nii EL liikmes- kui ka kandidaatriikide suhtes. Viimaste puhul on siiski erikaalutlusi. Et need kaalutlused arvesse võetaks, tuleb kandidaatriigid algusest peale kaasata kõikidesse VRD elluviimise ettevalmistustesse ja eelkatsetustesse, eriti aga nendesse, mis toimuvad VRD elluviimise üldstrateegia väljatöötamise raames. Selline kaasamine ei tohiks piirduda valitsusekspertidega, vaid peaks hõlmama ka nende riikide huvigruppe.

- **Terviklikkus:** Intensiivne töö, mida praegu tehakse Euroopa Liidu liikmeks saamiseks vajalike poliitiliste ja seadusandlike nõuete täitmiseks (*acquis communautaire*), pakub eri tegevusvaldkondade vahelisi koostöövõimalusi, nt põllumajanduse ja keskkonnakaitse vahel. Piiriülese koostööga seotud liikmesriikide, EL kandidaatriikide ja *kolmandate riikide* (nt Valgevene, Venemaa, Ukraina ja mõned endise Jugoslaavia sõltumatud vabariigid) vahelised eriprobleemid leiavad põhjalikumalt valgustamist 5. peatükis.
- **Ulatus:** Kesk- ja Ida-Euroopas on mitu erakordselt suurt valgala ning **paar** Lääne-Euroopaga võrreldes suhteliselt puutumatu jõgikonda ja märgala. See paneb nende piirkondade riikidele erilise vastutuse ja ressursikoormuse, sest suurte piiriüleste valglate (võib-olla isegi osavalglate) majandamine nõuab erilist planeerimist. Suurte poollooduslike mageveeökosüsteemide säilitamine nõuab suuri pingutusi, mis võivad sattuda vastuollu kiirete muutustega majanduses, halduses ja seadusandluses, ning tegelemist minevikust pärandiks saadud keskkonnavalupunktidega (*hot spots*) (nt väga tugevasti reostunud tööstuspiirkondadega).
- **Ajastamine:** Et VRD sätteid (sh rakendustähtaegade kohta) jõustuvad kandidaatriikides liitumiskuupäevast alates, on oluline, et direktiivi ellurakendamine algaks nii vara kui võimalik.

- **Üldsuse osalemine:** Mitmes EL kandidaatriigis ei ole üldsuse ja huvirühmade osalemise traditsiooni ja seetõttu võib VRD tõhusaks elluviimiseks olla vaja suhteliselt rohkem inimesi ja raha.
- **Suutlikkus:** Kesk- ja Ida-Euroopa riikidel on jagada tugevaid tehnika- ja teadustraditsioone ning suurt oskusteavet. Viimaste aastate karmide majandustingimuste ja investeringuvaeguse tõttu on praegu selle potentsiaali rakendamiseks, moodsate seadmete hankimiseks ja erialateadmiste arendamiseks vähe võimalusi. VRD ellurakendamine nõuab seetõttu pingutusi suutlikkuse arendamiseks, sh finantsabi ning valitsusliikmete, valitsusväliste organisatsioonide ja kaubandus- ja majandussektori inimeste koolitamist.

## 5. Neli *peaülesannet* VRD elluviimisel: *veeseminaridel* saadud teave ning *hea tava näiteid*

Käesolevas peatükis käsitletakse detailsemalt nelja *peaülesannet*, mille täitmine on VRD eesmärkide saavutamiseks kohustuslik:

1. **peaülesanne:** *Vesikondade kindlaksmääramine ja sellega seotud organisatsioonilised korraldused*
2. **peaülesanne:** *Veemajanduse peateemade kindlakstegemine ja kooskõlastamine*
3. **peaülesanne:** *Meetmekavade ja vesikondade veemajanduskavade koostamine*
4. **võtmeülesanne:** *Seirevõrgu loomine ja tööhoidmine*

Käesolev peatükk võtab kokku veeseminari ettekannete ja väitluste peamised järeldused ja saadud teabe. Arvesse on võetud ka seminaridest osavõtnute hiljem saadetud arvamusi. Iga *peaülesande* puhul on **VRD põhinõuetele** osutatud täppmäärgistusega (lähemalt vt. 2. peatükki). Järgnevad kokkuvõtted **seminaridel saadud teabest**, mille teksti täiendavates boksides kirjeldatakse Euroopa eri piirkondade **lähenemisi, töövahendeid ja hea tava näiteid**.

Peab rõhutama, et juttu on ainult neist *peaülesandest*, mida käsitleti *veeseminaridel*. Muid VRD jaoks olulisi aspekte, mida seminaride päevakorras ei olnud, nt keskkonnanäe märkide täpne määramine, veekogude üksikasjalik kirjeldus ning veehinna kujundamine, ei käsitleta.

Iga *peaülesande* lahendamisel tuleb pidevalt ja täpselt silmas pidada **viit siduseesmärki** (terviklikkus, ulatus, ajastamine, üldsuse osalemine, suutlikkus), mida käsitleti 4. peatükis.

## VRD 1. peäülesanne:

### *Vesikondade kindlaksmääramine ja sellega seotud organisatsioonilised korraldused*

#### VRD põhinõuded

- Määra kindlaks valglad.
- Määra kindlaks vesikonnad (või, kus vaja, rahvusvahelised vesikonnad).
- Hoolitse sobiva halduskorralduse eest ja tee kindlaks pädev ametivõim.
- Hoolitse VRD nõuete koordineeritud täitmise eest kogu vesikonnas.

VRD 3.artikkel *Administratiivkorralduse koordineerimine vesikonnas*. Vaata ka VRD lisa I *Pädevate ametkondade nimistu koostamiseks vajalik teave sätteid*

#### Suund ellurakendamise poole – valitud küsimusi vesikonna haldajaile<sup>19</sup>

- Kuidas jõuda kokkuleppele vesikonna piiride suhtes?
- Kas vesikonna piiride määramisel võeti arvesse ka põhjavesi ja rannikuveed?
- Kas valglate vahel on tehisühendusi, mida on vaja vesikonna piiride määramisel arvesse võtta?
- Millised on peamised huvirühmad, keda on vaja kaasata vesikonna piiride määramisse ja haldamisse? Kuidas neid huvirühmi valida, teavitada ja kaasata?
- Kas väljaspool vesikondi on huvirühmi, keda peab niikuinii kaasama (nt põhjavee või rannikuvete puhul)?
- Kas VRD poliitilisel, administratiivsel ja tehnilisel korraldamisel püütakse võimalikult hästi rakendada olemasolevaid struktuure? Kas vastutus on selgesti määratletud? Mida peaks VRD nõuete täitmiseks organisatsiooniliselt paremaks muutma?
- Kuidas mobiliseerida vajalikke inim- ja raharessursse VMK dokumentides ette nähtud tegevuste efektiivseks elluviimiseks?
- Kas osavalglate haldusstruktuur on kaasatavate huvirühmade jaoks piisavalt selge ja arusaadav?

<sup>19</sup> Mitte kõiki neid küsimusi ei käsitletud üksikasjalikult *veeseminaridel*, kuigi nad püstitati peäülesannetena Brüsselis 2001.aasta augustis peetud *hindamiseminaril*.



### 1. Valglate kindlaksmääramine

- Põhjavesi ja rannikuveed tuleb määrata kuuluvaks ühte või teise vesikonda. Seda (pinnavete kuuluvuse hindamisega võrreldes) tehniliselt keerulist tööd peab tegema kohe alguses, sest nt põhjaveekihtide piirid on määramatud.

### 2. Valglate arvamine vesikondadesse

- Riikide vahel **jagunevate jõgede ühte ja samasse rahvusvahelisse vesikonda kuuluvust** tuleb omavahel kooskõlastada (nt peaksid Prantsusmaa, Belgia ja Holland piiriülese jõe Escaut/Scheldt /Schelde arvama samasse vesikonda).
- Kui vesikond on otstarbekas jagada osavalglateks, tuleb osavalglate piirid ja nende vahelised ühendused täpselt kindlaks määrata ning veemajanduskavade koostamisel arvesse võtta.

### 3. Sobiva halduskorralduse eest hoolitsemine ja pädeva ametivõimu kindlakstegemine

- Euroopas lähenetakse vesikonna haldamisele mitut moodi <sup>20</sup>. VRD täpset lähenemisviisi ei sätesta, nii et valitsused võivad teatava vesikonna halduskorralduse valida oma äranägemist mööda. Peab aga olema kindel, et valitud haldussüsteem suudab (a) koostada efektiivset <sup>21</sup> vesikonna majandamiskava (**VMK**) **vesikonna tasemel** ning (b) tagada **vesikonna tasemel** ka selle elluviimist. See nõuab töö selget, pidevat ja efektiivset koordineerimist osavalglate ja vesikonna ametivõimude vahel.
- Piiriülest koostööd võib olla vaja ühel või mitmel tasandil:
  - liikmesriikide omavalitsuste vahel;
  - liikmesriikide vahel;
  - liikmesriikide ja EL kandidaatriikide vahel;
  - liikmesriikide ja/või kandidaatriikide ning *kolmandate* riikide vahel (jälgida edasist arutelu).
- Vesikonna juhtorganil peab olema kindel mandaat, tugev juhtkond ja mõni kindel põhimõte, mille kohaselt ta oma töö korraldab. Ilma selge, toimeka ja tulemustele orienteeritud juhtimiseta algusest peale, võidakse langeda süsteemisisesesse inertsis ja bürokraatiasse. VRD on uus paradigma Euroopa veemajanduse juhtimises ning vesikondade ametivõimud peavad olema valmis selle väljakutset vastu võtma.
- **Olemasolevaid struktuure, eriti oma tõhusust tõestanuid, tuleks kus vähegi võimalik kasutada, et vältida dubleerimist või kasutuid kulutusi.** Peab siiski aru saama, et olemasolevaid struktuure võib olla vaja VRD nõuete täitmiseks oluliselt kohandada.
- Vesikonna juhtorganil peab olema üldsuse ja huvigruppide osavõtu suhtes selge ja avatud hoiak.
- Euroopas on veevarude haldamiseks mitu kahe- ja mitmepoolset valitsus- ja regioonivahelist koostöökorraldust. Boks 5.1.1 on näiteid erinevate lähenemiste kohta. Arendada tuleb VRDga seotud oluliste kokkulepete elluviimise koordineerimiskorraldust.

<sup>20</sup> Vt. E. Mosterti ettekannet 3.seminari *Toimetistes*

<sup>21</sup> st kava, mis võimaldab täieliku elluviimise korral täita VRD keskkonnaeesmärke

## Boks 5.1.1

### Näiteid lähenemisviisidest piiriülese koostöö korraldamisele vesikondade (vee)majanduse planeerimisel

Kahe Euroopa suurema jõe, Doonau ja Reini, jaoks on loodud valitsusvahelised valglakomisjonid veepoliitika ja -tegevuste koordineerimiseks. Doonau Kaitse Rahvusvahelisse Komisjoni (*International Commission for the Protection of the Danube River – ICPDR*) kuulub vesikonna majandamise ekspertgrupp. See grupp vastutab VRDs nõutud tehnilise töö eest, nt Doonau vesikonna kindlaksmääramise, vesikonna näitajate analüüsi koordineerimise, survete ja mõjude kindlaksmääramise ning kaardistamise ja aruandluse eest. Arvestades ülesannete ulatust, kulub veel hulk aega, enne kui saab hinnata ICPDR tegevuse (ja selle koordineeritava Rahvusvaheline Doonau Kaitse Konventsiooni) tõhusust.

Reini ja Moseli Rahvusvaheline Komisjon loodi varem ja tema kontos on mitu muljetavaldavat saavutust. Hiljuti jõuti poliitilisele konsensusele Reini pikaajalise majandamiskava suhtes (nn *Rein 2020*-programm). Sellesse kuulub ka lühemat aega hõlmav 2005.aastani kehtiv *tegevuskava*. Majandamiskava käivitamist põhjustas vajadus odavamalt toime tulla üleujutustega (sh üleujutusrisiki vähendamine) ning ka soov loodust hoida (nt luhamärgalade taastamisega) ja soodustada liigilist mitmekesisust. Arvatakse, et ajavahemikus 1998 – 2020 on vaja investeerida 12,3 miljoni eurot. Lisateavet on võimalik saada T.Buijse ja E.Wengeri ettekannetest 2.veeseminari *Toimetistes*.

Mõnel muul juhul on jõutud kahe- või kolmepoolse kokkuleppeni. Nii sündis nt Prespa jõe valglas, kus Albaania, Kreeka ja Makedoonia valitsused rajasid Kreeka valitsusväliste organisatsioonide initsiatiivil piiriülese kaitseala (lähemalt vt M.Malakou ettekannet 2.seminari *Toimetistes*). Sel moel leiti huvirühmadega ühine nägemus ja tegutsemisviis ning valmistati ette strateegiline tegevuskava, kolmepoolne halduskomitee ja kolme osapoolt rahuldav seireskeem.

## 4. Asjasse puutuvate huvirühmade kindlakstegemine

Üks VRD elluviimise peäülesannetest näeb ette **üldsuse ja huvirühmade osavõttu algusest peale**. Paljud veevarudega seotud probleemide lahendused on olemuselt strateegilised, nõudes kogu vesikonna põhist (mitte üksnes kohaliku või osavalglapõhist) lähenemist. Strateegilise dialoogi tasandil on kõige tähtsamad osalised ikkagi need, kes suudavad pakkuda lahendusi (nt veekompaniid, reoveepuhastusettevõtted, keskkonnakaitseasutused), ja need, kellel on tehnilisi teadmisi või kes esindavad teatavat ühiskonnarühma (nt valitsusvälised organisatsiooni, uurimisasutust) või kes tegevuste eest maksavad (tarbijad). Seepärast on tähtis:

- hinnata huvirühmade olemasolevat või võimalikku **osa** veeküsimuste lahendamisel ja valgla majandamiskava koostamisel, nende **'esindlikkust' ja kohustusi**;
- hoolitseda selle eest, et huvirühmadele osalemiseks on olemas sobivad struktuurid ja piisavalt raha.

Vaata ka 4. peatükis käsitletud arutelu üldsuse osalusest kui ühest sidususe põhimõttest.

## 5. Erikaalutlused EL kandidaatriikide suhtes

EL laienemisprotsessis liituvatele riikidele nt Phare programmiga antav finantsabi soodustab liikmes- ja kandidaatriikide koostöö tihenemist. Piiriülene koostöö nn *kolmandate* riikidega võib EL tulevasel piiril osutada poliitilise ja õigussüsteemi, finantsraskuste ja range piiriületuskontrolli (ühtne immigratsioonipoliitika ja viisareziim kogu EL välispiiridel) tõttu raskeks.

Mõnda neist probleemidest illustreerib Eesti ja Venemaa vahel jagatud Peipsi järv (vt G. Rolli ettekannet 3.seminari *Toimetistes*). EL finantsabi kandidaatriikide keskkonnaprojektide elluviimiseks ei ole alati hästi kasutatav neis kandidaatriikides, mille väikesed omavalitsused ei suuda koostada tugevaid projektitaotlusi ja leida omapoolseid finantseerijaid. Peipsi järve juhtumianalüüsisist järeldus, et *tulevase EL välispiiri regioonides* tuleks EL TACIS-e fondi kaudu finantseerimist paremini siduda VRD elluviimisega endistes Nõukogude Liidu maades.

EL välispiiril paiknevate piiriüleste vete haldamise finantseerimist (TACIS finantseerib Venemaad ja teisi endisi liiduvabariike ning PHARE, SAPARD ja ISPA kandidaatriike) tuleb paremini koordineerida. Kõlbaks ka 'pehme seadus' – ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni *Piiriveekogude ja rahvusvaheliste järvede konventsioon* (Helsingi, 1992), kuid see ei asenda vajadust sõlmida VRD raames riikidevahelisi kokkuleppeid.

### VRD 2. peaülesanne:

#### *Veemajanduse peaprobleemide kindlakstegemine ja kooskõlastamine*

#### VRD põhinõuded

- Analüüsida iga vesikonna näitajaid (vt käesoleva dokumendi lk 44, kus on kokku võetud VRD lisa II sätted vesikonnanaäitajate kohta).
- Anda ülevaade inimtegevuse mõjust iga vesikonna pinna- ja põhjaveele.
- Koostada majandusanalüüs veekasutuse kohta igas vesikonnas.
- Koostada iga vesikonna kaitsealade register.
- Teha igas vesikonnas kindlaks veekogud, millest võetakse joogivett.
- Püstitada keskkonnaeesmärgid.
- Teha kindlaks veemajanduse peaprobleemid.

VRD 4. artikkel *Keskkonnaeesmärgid*, 5.artikkel *Vesikonnanaäitajad*. Ülevaade *inimtegevuse keskkonnamõjust ning veekasutuse majandusanalüüs*, 6. artikkel *Kaitsealade register*, 7. artikkel *Joogiveevõtuks kasutatavad veekogud*. Vaata ka VRD lisa II (käsitleb veekogude kirjeldamist, võrdlusnäitajaid, inimõju hindamist), lisa III *Majandusanalüüs*, lisa IV *Kaitsealad*, lisa V (käsitleb pinna- ja põhjavete seisundit ning seiret). Nende lisade sätted on kokku võetud käesoleva dokumendi lisa 1.

## Suund ellurakendamise poole – valitud küsimusi vesikonna juhtorganitele

- Millised on asjakohase teabe allikad eri tasanditel (nt vesikonna, alamvesikonna, linna, küla, talu kohta)?
- Kas veemajanduse peaprobleeme on selle teabe põhjal võimalik kindlaks teha?
- Mida on vaja ette võtta koostöö parendamiseks ja suutlikkuse suurendamiseks andmete kogumisel, säilitamisel ja analüüsimisel ?
- Mida on vaja ette võtta veemajanduse võimalike lisaprobleemide kindlakstegemiseks?
- Millised on lisaprobleemide tekkepõhjused? Kuidas võiksid need põhjused aastaks 2015 muutuda?
- Millist teavet on vee kasutamise kohta vesikonna rahvamajanduses? Kas veevajadust suudetakse rahuldada ning kas vett kasutatakse säästlikult?
- Millistel huvirühmadel on eriline osa või huvi vesikonna veemajanduse peaprobleemide suhtes? Kellel neist on asjakohaseid erialateadmisi ja teavet? Kas kohapeal on olemas strateegia huvirühmade kaasamiseks?
- Kuidas kavatakse peaprobleemide määramise suhtes huvirühmadega kokku leppida?
- Kas märgalad <sup>22</sup> (kõige laiemas mõistes) on veekogude määratlemisel ja kirjeldamisel täielikult arvesse võetud?
- Kas saadakse aru märgalade tähtsusest vesikonna majandamisel ja peaprobleemide lahendamisel?

## Veeseminaridel saadud teave

### 1. Peamiste vesikonda iseloomustavate näitajate kindlaksmääramine

- Märgaladel võib olla oluline tähtsus VRD eesmärkide saavutamisel, sest nende mõju vee kvaliteedile ja hulgale on suur ning neil on vesikonnas tähtis roll (vt boksi 5.2.1). Igas vesikonnas on kõigi pinna- ja põhjaveekogumite määratlemisel vaja arvesse võtta ka märgalad ning järelikult on vaja märgalad põhjalikult inventeerida. Teadmistes Euroopa märgalade praeguse seisundi kohta on suured lüngad ning VRD ellurakendamisel on tähtis need lüngad täita.
- Veemajanduse peaprobleemide analüüsimisel peab arvesse võtma vee saadavuse ja nõudluse ajalist muutmist (nt põuaperioode). See on eriti tähtis Lõuna- ja Ida-Euroopas.
- Tuleb välja selgitada seosed varasemate ja tehtavate uurimistöode vahel ning kindlalt veenduda, et ükski oluline teabe- või tehniliste andmete allikas ei jää tähele panemata.

<sup>22</sup> Üle 125 riigi valitsused kogu maailmas, sh EL liikmesriigide omad, on vastu võtnud *Ramsari märgalade konventsiooni*, mille järgi märgalade hulka kuuluvad nii mageveesüsteemid (jões, ojad, järved, tiigid ja sood) kui ka riim- ja soolase vee süsteemid (rannikulaguunid, lehtersuudmed, madalad rannaveed ja padurid).

### Boks 5.2.1

#### Märgalade osatähtsus vee hea seisundi saavutamisel

Märgalad on olulised veeringetegurid, mille majanduslik ja keskkonnakaitseline mõju vee kvaliteedi ja hulga reguleerimisel ning hea seisundi saavutamisel ja säilitamisel on suur. On teada, et 50% või enamgi Euroopa kunagistest märgaladest on kadunud (vt Mike Moseri 2. veeseminaril esitatud ettekannet). Märgalade säästlik haldamine (sh taastamine seal, kus võimalik) peaks seetõttu olema üks peamisi ülesandeid vesikonna majandamise kavandamisel. Märgalade toime ja väärtus avaldub:

- vee varumises ja loovutamises (märgalad nii toidavad põhjaveekihte kui ka toituvad põhjaveest);
- üleujutuste vähendamises (märgalad pidurdavad äravoolu ja säilitavad vett, pärast kuivendamist lasevad aga vee kiiresti ojadesse ja jõgedesse, suurendades allavoolu üleujutusohu);
- toitainete kinnipidamises (märgaladel on teatav võime toimida loodusliku filtrina, pidades kinni uhtaineis sisalduvaid toitesooli – vt allpool – või sidudes neid taimestikku. See aitab vähendada veekogude eutrofeerumist);
- uhtainete kinnipüüdmisses (see võib aidata vähendada jõgede ja järvede rikastumist toitesooladega ning piirata puhta veega veekogude inimtegevusest põhjustatud uhtainekoormust).
- rannajoone stabiliseerumises (tuule- ja laineenergia summutamine võib vähendada erosiooni);
- suures bioproduktiivsuses (nt tänu toitainerikaste setete regulaarsele juurdevoolule);
- suures bioloogilises mitmekesisuses (nt olla haruldaste või teatavatele tingimustele kohanenud liikide elupaik);
- toimimises joogiveemahutina;
- toimimises põllumajandusvee mahutina;
- toimimises toiduallikana (eriti kaladele);
- toimimises ehitusmaterjaliallikana (nt pilliroog);
- virgestusvõimaluste andmises (nt ujumine, paadisõit, kalastamine, looduse vaatlemine).

## 2. Ülevaate andmine inimtegevuse mõjust kõigile vesikonna veekogudele

- Märgalad tuleb arvata nende vete hulka, mille kohta tuleb anda inimtegevuse mõju hinnang. Vesikonna märgalade funktsioone ja väärtusi ning ka inimtegevuse mõju neile tuleb põhjalikult hinnata (vt boks 5.2.2). Et paljudes maades on märgalade kohta vähe andmeid, võib olla vaja tõsist andmeotsingutööd.
- Et põllumajandus on kogu Euroopa Liidus peamine maakasutusviis<sup>23</sup>, mõjutab ta tunduvalt vee kvaliteeti ja hulka (vt boks 5.2.3). Põllumajandusmaa kasutamise ulatus, viis ja intensiivsus võivad otsustavalt mõjutada VRD keskkonnaeesmärkide

<sup>23</sup> vt Euroopa Keskkonnaagentuuri põllumajandus- ja keskkonnainfot sisaldavat veebilehte: <http://themes.cea.eu.int/activities/agriculture>

saavutamist etteantud ajaks. Seetõttu tuleb andmete kogumist põllumajanduse mõju kohta ning selle hindamist pidada erakordselt tähtsaks.<sup>24</sup>

- On vaja analüüsida mõjude ja koormuste taga olevaid **algpõhjuseid** ehk *liikumapanevaid jõude* (nt veepoliitika ja ühtse põllumajanduspoliitika või veepoliitika ja regionaalpoliitika vahekorda). Tuleb otsida võimalusi algpõhjuste mõjutamiseks nõnda, et VRD elluviimine oleks hõlpsam, ning hoolitseda selle eest, et meetmekavas olevad tegevused ettenähtud ajaks realiseeruksid. Sellega võib kaasnedas vajadus määrata sotsiaalmajanduslike tegurite lähtesuurusi ning sihteesmärke, mille poole peab püüdlema nii üksikute elualade arendamisel kui ka vesikondade planeerimisel. Vesikonnaplaneerijad võivad ette võtta ka dünaamikaanalüüsi (võib-olla mudelite kaasabil), milles võetakse arvesse algpõhjuste muutumise trendi ja selle toimet uuritavatele mõjudele (vt. lisa II.4).
- Inimtegevuse mõju kirjeldamisel tuleb silmas pidada nii pinna- kui ka põhjavett ning **nende vastastikust mõju**.
- Euroliitu vastuvõtmise ja turumajandusele üleminekuga seoses on vaja säilitada allesjäänud suuri poollooduslikke jõe- ja märgalakogumeid Kesk- ja Ida-Euroopas (nt Doonau delta, mida jagavad Ukraina ja Rumeenia, ning Biebrza Poolas). Praegusel väga kiirete muutuste ajal on erakordselt tähtis otsida võimalusi nende taastamiseks ja taaselustamiseks. Mõned sellesse valdkonda puutuvad kaalutlused on kokku võetud lisa II.1.

#### **Boks 5.2.2**

##### **Peamised märgalade kadumist ja degradeerumist põhjustavad tegurid**

<b>Põllumajandus</b>	Kuivendus Poldrite rajamine Väetiste ja pestitsiidide kasutamine Niisutusveevõtt Maastike lihtsustamine
<b>Metsandus</b>	Rohumaade võsastumine Looduslike ja poollooduslike lammimetsade asendamine kiirekasvulise istutatud metsaga
<b>Transport</b>	Laevasõidukanalid Maantee- ja raudteehitus Kuivendus ja poldrite rajamine Maastiku liigendamine
<b>Energia</b>	Hüdroelektrijaamade paisud Elektriliinid Elektrijaamad

<sup>24</sup> Seepärast valiti põllumajandus ja vesi ühe veeseminari teemaks. Nagu näidatud boks 5.2.2, ei ole põllumajandus siiski ainus vett ja märgalad tugevasti mõjutav majandussektor.

<b>Turism ja virgestus</b>	Kaevandused (vt allpool maavarade kaevandamist) Jõeluhad kui matkapaigad Lõbulaevasõit
<b>Asulate ja tööstuse kasv</b>	Elupaikade kohalik kahjustamine liigse külastamisega Paisude ja tammide ehitamine infrastruktuuri kaitseks Uudismaa kuivendamine Jäätmete ladestamine ja vee reostamine Põhja- ja pinnaveevõtt
<b>Maavarade kaevandamine</b>	Kruusavõtt Mürgised kaevandamisjätmed
<b>Kliimamuutus</b>	Meretaseme tõusuga kaasnev erosioon Sademerežiimi muutumine

**Allikas:** J.Madgwicki ja T.Jones'i ettekanne 2. veeseinari *Toimetistes*

### Boks 5.2.3

#### Põllumajanduse mõju veeökosüsteemidele

Põllumajandus<sup>25</sup> on EL suuremaid veekasutajaid, sellele kulub 15 liikmesriigis umbes 30 % kogu võetavast veest. Eri liikmesriikides on see protsent põhjast lõuna suunas väga erinev ning ulatub Kreekas ja Hispaanias tänu ulatuslikule niisutusele 80%ni. Ka riigisisesti on suuri erinevusi, sõltuvalt kohalikust maakasutusest, kliimast ja mullastikust. Väetiste ja pestitsiididega, mis pindäravooluga ojadesse, jõgedesse või põhjaveekihtidesse jõuavad, mõjutab põllumajandus oluliselt ka põhja- ja pinnavee kvaliteeti.

#### Põllumajanduse peamised ebasoodsad mõjud veeökosüsteemidele:

##### Mõju vee hulgale

- **Pinnavee ja põhjavee liigvõtt** niisutus põllunduse tarvis võib põhjustada märgalaökosüsteemide kadumist või degradeerumist, joogiveenappust ning tulevikus ka põllumajanduse kui majandusharu langust.
- **Põhjavee toitumise vähenemine ja ülejutusrisi suurenemine allavoolu** on ainult kaks põllumajandusmaa juurdesaamiseks ette võetava intensiivse kuivenduse ja jõgede reguleerimisega kaasnevat mõju.
- **Aurumise oluline muutumine** pinnaveekogude allalaskmise või taimkatte muutmisega kaasneva sademehulga vähenemise tõttu.

##### Mõju vee kvaliteedile:

- Pinna- ja põhjavee **eutrofeerumine** fosfaatide poolset rikaste väetiste sattumise tõttu äravooluvette. Toitesoolade lisandumine põhjustab vetikate vohamist ning see omakorda hapniku kadumist veest ja vee läbipaistvuse vähenemist. Veeökosüsteemid enam normaalselt ei toimi ning mürgiste vetikate vohamine (veeõitseng) võib ohustada inimeste tervist.
- Pinna- ja põhjavee **reostumine nitraatidega**, mida jällegi põhjustab väetusainete äravool, soodustab eriti jõgede suudmealade eutrofeerumist ning võib joogivee

<sup>25</sup> Põllumajandus ei ole üksainus huvirühm, vaid hõlmab õige mitmesuguseid rühmi, nt talunikke, suurkaubamaju, taimekaitsevahendite tootjaid ja palju teisi.

nitraadisalduse tõsta üle VRD juurde kuulvas *Joogiveedirektiivis* (80/778/EEC, redigeeritud 98/83/EEC) lubatu.

- **Soldumine** (soolade akumulatsioon mullas) ja **soodastumine** (protsess, mis põhjustab saviosakeste paisumist ja pinnase infiltratsioonivõime vähenemist) soolade ärakande tõttu niisutussüsteemide äravooluveega ariidsetes või poolariidsetes piirkondades. Selle tagajärjel muutub muld teravilja kasvatamiseks liiga soolaseks või on vaja niisutusveevõttu suurendada, et soolad mullast 'välja pesta'.
- **Pinna- ja põhjavee mürgitamine** äravooluvees sisalduvate pestitsiidijääkidega. Nende lubatud piirsisaldus, teisisõnu – miinimumkeskkonnanõue, mida peab liikmesriikides rahuldama – on sätestatud *Taimekaitsevahendidirektiivis* (91/414/EEC, täiendatud 97/57/EEC) ja *Joogiveedirektiivis*, mille elluviimine on VRD üks koostisosa.
- Pinna- ja põhjavee **punktreostus**, sh põllumajanduskemikaalide ja läga ettekatsetamata heide.
- **Äravoolu suurenemine**. On tõestatud, et maakasutuse muutmine (nt üleminek taliteraviljale) võib suurendada äravoolu ja üleujutusi. Seda põhjustab muuhulgas ka püsitaimekatte kõrvaldamine ja mulla tihendamine raskete põllutöömashinatega.
- **Tahke äravoolu suurenemine** pinnaseerosiooni (mis omakorda on tingitud vales maaharimisviisist või ülekarjatamisest) ja uhtainete kandumise tõttu vooluveekogudesse ja järvedesse. Kalu kahjustab vee suur hägusus ning madalvee ökosüsteeme veekogude mudastumine ja kinnikasvamine.
- **Mikroobikoormuse suurenemine** seetõttu, et vette jõuavad orgaanilises aines, nt sõnnikus sisalduvad bakterid ja viirused.

#### Mõju vee-ökosüsteemidele

- **Elupaikade ja liikide otsene kadumine** maastike vaesestumise ja hüdroloogiliste olude muutumise (nt vooluveekogude reguleerimise ja märgalade kuivendamise) tõttu.
- **Kaudsed mõjud** väetistest, pestitsiididest ja herbitsiididest (nt kalade või veetaimede kadumine veekogude eutrofeerumise tõttu).

Need mõjud on olnud kõige suuremad maades, kus maa põllumajanduskasutus on väga intensiivne, eriti EL liikmesriikides, aga ka enamikus kandidaatriikidest. Mõned Ida- ja Kesk-Euroopa, Vahemere- ning ka Euroopa kõige põhjapoolsemad maad kannatavad suhteliselt vähem. On väga tähtis, et põllumajandus areneks neis maades vastavuses VRD keskkonnaeesmärkidega.

Peab ka silmas pidama, et **tuleviku põllumajandust ja veekasutust hakkab mõjutama (ja tugevasti mõjutama) kliimamuutus**. Kalli ja keskkonda tugevasti mõjutava veeinfrastruktuuri väljaehitamine EL lõunaosa poolkõrbepiirkondade niisutamiseks ei pruugi üksnes suurendada kõrbestumist põhjustavat sooldumist ja soodastumist (vt E. Sequeira ettekannet 1.seminari *Toimetistes*), vaid olla võimatugi, kui doonorvalgla või -veekogu veevaru ei ole usaldusväärselt hinnatud.

#### **Põllumajanduse positiivne osa**

Nagu eelpool näidatud, avaldab põllumajandus kogu Euroopas suurt mõju veevarude majandamisele. Oleks siiski vale pidada seda mõju ainult negatiivseks. *Veeseminaridel* toodi näiteid, kuidas põllumehed koos veemajandajatega suutsid saavutada tasakaalu maa põllumajandusliku kasutamise ja vee säästliku tarbimise vahel.

Lisateabe saamiseks vaata bokse 5.2.4 ja 5.3.1 ning lisasid II.1, II.3, II.5, II.7 ja II.8.



### 3. Veekasutuse majandusanalüüs

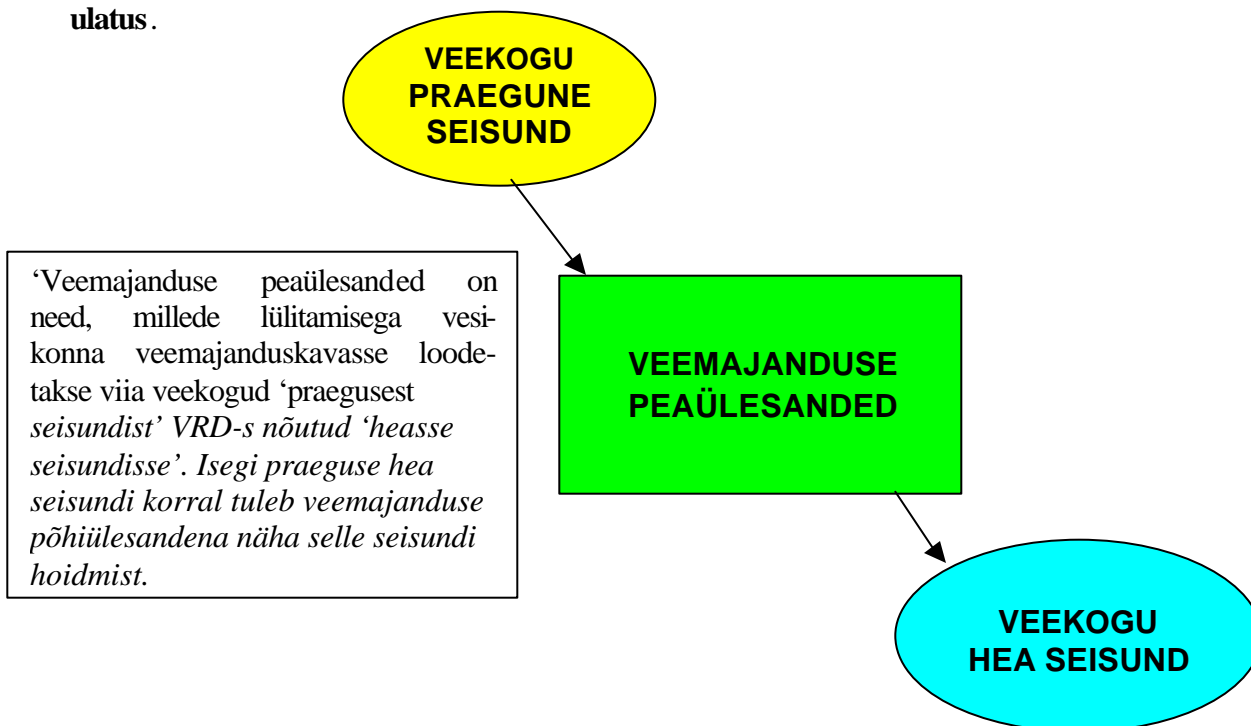
- Analüüsiga tuleb hõlmata ka märgalad (nt märgaladest lähtuvad majanduslikud ja sotsiaal-majanduslikud hüved, vt boks 5.2.1). Märgalad kuuluvad veeringesse selle lahutamatu osana ning veeökosüsteemide loomulik funktsioneerimine toob kaasa majanduslikult tähtsaid hüvesid, mis on seotud vee kvaliteediga (nt toitesoolade kinnipidamine) ja hulgaga (nt põhjavee toitmine, üleujutustippude leevendamine). Iga vesikonna veekasutuse majandusanalüüs peaks seetõttu sisaldama ka märgaladest saadavat majanduslikku kasu ja/või mooduseid nende sotsiaalmajanduslike hüvede hindamiseks.
- Majanduslikku mõju ja koormusi tuleks nii palju kui võimalik analüüsida koos, nii et mitmesuguste koormuste majanduslikke ja keskkonnahoidlikke tagajärgi käsitletak veemajanduse peaprobleemide kindlaksmääramisel ühekorraga.

### 4. Keskkonnanäitajate püstitamine kõigi veekogude jaoks

- Kuigi osa põhja- ja pinnavee seisundi hindamisnäitajaid saab kasutada ka *märgala hea seisundi* ligikaudsks hindamiseks, oleks parem, kui märgalade *hea seisundi* jaoks oleksid olemas eraldi juhendid, normid ja näitajad. Seda on vaja edaspidi käsitleda VRD ÜS raames.

### 5. Veemajanduse peaprobleemide kindlakstegemine

- Ülalkirjeldatud sammudele tuginedes tuleb kindlaks teha veemajanduse peaprobleemid ja nende lahendamisevajaduse geograafiline või hüdroloogiline ulatus.



## 6. Huvirühmade kaasamine

- Huvirühmadel on väga tähtis osa teabe kogumisel, erialateadmiste vallas ja hinnangute andmisel. Kindlasti peab aru saama, et huvirühmade roll on palju suurem kui pelk infoallikaks olemine.

### Boks 5.2.4

#### Majandusanalüüs toitesoolade kinnipidamise kohta jõeluhdades - märgala taastamise projekt Slovaki Vabariigis

Morava jõgi on tähtsamaid Doonau lisajõgesid, ta pikkus on 328 km. Jõe alamjooks ulatub Austriasse (parem kallas) ja Slovakkiasse (vasak kallas) ning kunagine 'raudne eesriie' takistas mõnevõrra intensiivset maakasutust. Sellest hoolimata on Slovakkia-poolsest algselt 160 km<sup>2</sup> suuruselt jõeluhast säilinud ainult umbes 25%, enamik on aga põllumajanduskasutuses.

Ajalooliste kaartide GIS-analüüs näitas, et ajavahemikus 1920–1999 põllumajandusmaa pindala jõeluhas kahekordistus, mistõttu poollooduslikku luhahainamaad jäi 50% vähemaks. Flora ja fauna muutused olid selgesti märgatavad. Arvati ka, et jõeluhdade võime toitesooli kinni pidada vähenes (Morava jõe suurvee poolt 'väetatud' hein niideti ning veeti varem ära).

J.Sefferi 2. veeseminaril esitatud ettekandes näidati, et Morava alamjooksu luhtade traditsioonilisel majandamisel<sup>26</sup> viidi luhalt koristatud heinaga ära 434 tonni lämmastikku aastas. See on samaväärne 216 000 inimese aastase lämmastikuheitega. Toitesoolade looduslik kinnipidamine luhas vastab rahaliselt 216 000 elanikuga linna reoveepuhasti aastase käigushoidmise kuludele, s.o umbes 700 000 eurole aastas. Selline reoveepuhasti ise maksaks umbes 7 miljonit eurot. Need järeldused annavad võimsa majandusliku ajendi jõeluhdade taastamiseks; esialgu kavatakse ennistada 140 ha põllumajandusmaad. Kumulatiivne tasuvusanalüüs näitab, et see tasub end 3–6 aastaga – olenevalt sellest, kui optimistlikku või pessimistlikku mudelit kasutada. Nõutav investeeering on kaugelt väiksem kui tavapärase reoveekäitluse korral.

Morava luhtade taastamine on peale selle väga tulus ka loodusliku mitmekesisuse säilitamise poolest (parendab nende elupaikade ja liikide seisundit, mis on kogu Euroopas halvenenud heinaluhtade muutmise tõttu intensiivkarja- või põllumaaks), tulvavee kinnipidamise poolest (looduslik suurveereziimi taastub) ning turismi ja vigestusvõimaluste poolest (nt märgalad muutuvad atraktiivseteks matkaaladeks). Morava luhtade heina turustatakse Austrias, kus nõudmine ökoloogilise loomasööda järele on suurem kui kodumaine toodang rahuldada suudab.

Allikas: J. Sefferi ettekanne 2. veeseminaril *Toimetistes*.

<sup>26</sup> See seisneb heina niitmises ja koristamises suvel ja sellele järgnevas karjatamises, kunstväetisi ei kasutata.

### VRD 3. peaülesanne: *Meetmekavade ja vesikondade majanduskavade koostamine*

#### VRD põhinõuded

- VMK keskkonnaeesmärkide saavutamiseks on iga vesikonna jaoks vaja koostada meetmekava, milles sisalduvad kohustuslikud *peameetmed* (nagu nõutud 11.artiklis) ja valitud *lisameetmed* (loetletud VI lisa B-osas *Meetmekavasse liilitatavate meetmete nimistud*).
- Meetmekava tuleb üle vaadata 2015.aasta lõpuks ning pärast seda iga 6 aasta tagant.
- Iga vesikonna jaoks tuleb koostada veemajanduskava (VMK), mis peab sisaldama VRD lisas VII *Vesikondade veemajanduskavad* osutatud infot (vesikonna VMK asemel võib koostada ka üksikasjalikumad meetmekavad või VMKd osavesikondade või majandussektorite kohta).
- Vesikondade veemajanduskavad peavad olema avaldatud hiljemalt 2009. aasta lõpuks, uuesti läbi vaadatud 2015. aastal ning redigeeritud iga 6 aasta tagant.

VRD 13. artikkel *Vesikondade majandamiskavad* ja VRD 11. artikkel *Meetmekava*. Vt ka VRD lisa VI *Meetmekavasse liilitatavate meetmete nimistud* ning lisa VII *Vesikondade majandamiskavad*, mille lühikokkuvõttes on leheküljel 46.

#### Suund ellurakendamise poole – valitud küsimusi vesikonna juhtorganitele

- Mida saab **olemasolevate** teadmiste ja oskusteabe põhjal kohe ellu viia?
- Kas kõik olulised olemasolevad protsessid, programmid, tegevuskavad ja struktuurid on kindlaks tehtud? Kuidas saaks neid kõige paremini rakendada VRD nõuete täitmiseks? Nt mis moel saaks olemasolevaid tulvatõrjemeetmeid kasutada veekogude *hea seisundi* saavutamiseks?
- Kas koostöö huvirühmade ja laiema üldsusega on hästi kavandatud ning on olemas vajalikud inim- ja raharessursid, et nad saaksid meetmekava ja VRD koostamisel tõhusalt osaleda?
- Kas iga veemajandusprobleemi jaoks on soovitatud ja hinnatud alternatiivmeetmeid, võttes arvesse nende tehnilist teostatavust, tasuvust ja võimalikku mõju muudele elualadele?
- Kas kohustused ja vastutus meetmete elluviimise ja (kui vaja) kehtestamise eest on selgesti määratletud ja asjaosalistele edastatud?
- Kas vesikonna veemajanduskava piiridest väljapoole ulatuvad probleemid (nt põllumajanduspoliitika, kliimamuutused) on kindlaks tehtud ja asjaomastele instantsidele teada antud?
- Kas vesikonna veemajanduskavas ja meetmekavas on arvesse võetud raskesti määratletavad kaugmõjud, nagu näiteks kliimamuutus?
- Milliseid suutlikkust suurendavaid meetmeid on vaja selleks, et planeerijad ja juhtorganid suudaksid *hea tava* rakendamise kõige uuema tasemega kaasas käia?

## **1. Meetmekava koostamine**

- Et VRD lõpptähtaegadega ning *hea seisundi* saavutamise toime tulla, on parem alustada varakult ja kas või poolikult, tuginedes sellele, mis on juba olemas, ning püüdes jälgida *head tava*.
- Hea planeerimise positiivseid tulemusi (*kergeid võite*) on vaja demonstreerida varakult, eriti selleks, et huvirühmad üritusse usuksid.
- Kui teatud meetmeid on vaja süstemaatiliselt uurida ja analüüsida, on oluline kindlaks teha, millega on reaalne tegelda VRD tasandil ning millega kuskil mujal, nt muudes majandussektorites.
- Meetmekavas ja vesikonna veemajanduskavades peab süstemaatiliselt käsitlema ka põhjavett, rannikuvesi ja märgalaid.
- Kui praktilistel kaalutlustel koostatakse meetmekavad osavalglate jaoks, peavad meetmed olema oma ulatuselt ja tähtaegade poolest kogu vesikonna meetmekavaga kooskõlastatud.
- Lähi- või kaugtulevikus rakendatavad meetmed tuleb kindlaks määrata ja kohe rakendamist nõudvate meetmetest selgelt lahus hoida. See aitab määrata eelistusi ressursside jaotamisel ning vastutajaid.
- Silmas pidades märgalade majanduslikku ja ökoloogilist väärtust ning nende osatähtsust VRD eesmärkide saavutamisel, peab meetmekava koostamisel alati silmas pidama märgalade kaitset ja taastamist (vt boks 5.3.2).
- Huvirühmade eriteadmisi ja ootusi tuleb ära kasutada meetmekava koostamise kõige varasematel etappidel. See hõlbustab kontrollida soovitatavate meetmete võimalikku sotsiaal-majanduslikku mõju ja vastuvõetavust.
- Majanduslikult kõige tasuvama meetmekombinatsiooni otsimisel peab variantide analüüsimisel (nt mitme muutuja analüüsi kasutades) arvesse võtma nii sotsiaal-majanduslikud kui ka keskkonnanäitajad (nt kavandatavate meetmete võimalikku mõju veekogumite seisundile).
- Meetmekava tuleb koordineerida muude vee- ja maakasutuse planeeringute ning rahastamismoodustega. See võib olla rahastamise poolest soodus ning tõhustada VRD elluviimist.

## Boks 5.3.1

### Põllumajanduse ja säästliku veemajanduse koosarendamise meetmed

Seminaril *Vesi ja põllumajandus* tõdeti, et põllumajanduse pinna- ja põhjavett kahjustava mõju minimeerimiseks on nii riiklikul, piirkondlikul kui ka valgla tasemel võimalik kasutusele võtta palju meetmeid. Teadvustati ka, et kõige tähtsam samm – ühtse põllumajanduspoliitika (CAP) elluviimine, eesmärgiga eelistada tootmise subsideerimisele säästliku maaelu toetamist – tuleb ette võtta EL tasemel, ning et mõne põllumajandussaaduse tarbimine on turu tugeva mõju all ja seega väljaspool CAP võimupiire. Intensiivse põllumajanduse toetamiseks on mitmesuguseid fonde (nt niisutuse arendamiseks vajaliku infrastruktuuri jaoks).

#### Seadusandlikud, asutuslikud ja administratiivsed vahendid:

- **EL õigusaktides määratletud alad**, nt keskkonnatundlikud alad, nitraaditundlikud alad, Natura 2000 alad.
- **EL uue *Strateegilise keskkonnanahindamisdirektiivi* (2001/42/EC)**, mis sätestab miinimumtegevused mitmesuguste valdkondade, sh veemajanduse planeerimises, **rakendamine**.
- **Riiklike ja kohaliku tähtsusega kaitsealade määratlemine:**
  - joogiveeallikate kaitsmiseks;
  - maastike, elupaikade ja/või liikide kaitsmiseks.
- **Hea põllumajandustava kohustuslikud eeskirjad**, nagu nt nõutakse *Nitraadidirektiivis*, et vähendada põldudelt leostuvate väetussainete kogust.
- **Kogu talu hõlmavad väetuskavad**, kas või talu *veeauditi* koostisosana, ei aita üksnes kaasa keskkonnaeesmärkide saavutamisele, vaid vähendavad ka talude kulusid kemikaalidele, nt väetistele.
- **Vastastikuste ristikokkulepete** sõlmimine, nagu neid soovitab **EL uuendatud ühtne Agenda 2000-põllumajanduspoliitika**, võimaldab liikmesriikidel siduda keskkonnaningimused selle poliitika kohaste toetustega. Sel moel saab tagada mõne *hea seisundini* jõudmiseks vajaliku keskkonnastandardi rahuldamist.
- Agenda 2000 tõi kaasa **Maaelu arendamise määruse (RDR- Rural Development Regulation)** – dokumendi, milles kinnitati, et maapiirkondade arengu toetamisel tuleb anda *juhtiv osa põllumajanduslikus keskkonnanahindamises rakendatavatele vahenditele, toetades ja arvestades ühiskonna suuremat nõudlikkust keskkonna suhtes*. Ajavahemikus 2000–2006 eraldatakse maaelu arengu jaoks umbes 10% kogu EL ühtse põllumajanduspoliitika kulutustest. Liikmesriigid võivad oma äranägemise järgi valida, milliseid RDRi kohaseid **maaelu arendamise meetmeid** nad soovivad rakendada. Kuigi osa neist sobib hästi ka VRD elluviimiseks, sõltub nende tegelik kasutamine suuresti otsuselangetajate poliitilisest tahtest ja teadlikkusest. Dokument osutab ka talupidajate sissetulekute mitmekesistamise sotsiaal-majanduslikule aspektile kui moodusele maaelu stabiilsuse tõstmiseks. Liikmesriike tuleb julgustada kasutama kõiki võimalusi, et maksimaalselt siduda RDRi keskkonnaalaseid ja sotsiaal-majanduslikke aspekte.
- **Leader+ ja Interreg-i** algatuste kasutamine struktuurifondide kaudu. Leader+ eesmärk on julgustada innovaatilisi, sh looduse ja kultuuripärandi säilitamisega seotud tegevusi säästva maaelu arendamiseks, investeerides selleks kuue aasta kestel 2,2 miljardit eurot. Interreg toetab säästlikule arengule suunatud piiriülest, riikide- ja

regioonidevahelist koostööd, eelarve ajavahemiku 2000–2006 jaoks on 5 miljardit eurot.

### **Vabatahtlikud kokkulepped**

- Vabatahtlikud hea põllumajandustava rakendamise õpetused aitavad vähendada pinnaseerosiooni ja väetussainete ja biotsiidide äravoolu ning vältida vee hulka ja kvaliteeti mõjutavate maastikuosade kuivendamist või üleujutamist (nt väikesed sood, ojad ja tiigid). **Aga**, et edu saavutada, peavad need õpetused olema koostatud talunike osavõtul – et talupidajad või -majandajad neid hea meelega omaks võtaksid ja vabatahtlikult toetaksid (vt. Alam-Saksimaa näidet lisas II.5).
- Vabatahtlikud kokkulepped on edukamad, kui nad peale õigusaktidest kinnipidamise kohustuse sisaldavad kõigi hõlmatute jaoks ka selgeid sotsiaalmajanduslikke hüvesid (vt lisasid II.5 ja II.8).
- Tegevusõpetuste koostamisel ja edukal ellurakendamisel on oluline osa ka seadusandjail, tarbijail, kaupmeestel ja valitsusvälistel organisatsioonidel. See tähendab, et koolitust või väljaõpet ja teadlikkuse tõstmist – selles, mis tegevusõpetusse puutub – tuleb väga tähtsaks pidada. Nt Inglismaal saavutasid *Šotimaa looduslike jõgede projekt* (vt <http://www.wwf-uk.org/rivers/page1.htm>) ja *Läänekrahvkondade jõgede trusti projekt* (vt <http://www.wrt.org.uk>) suurt edu, kui talunikele tõestati, et pestitsiidi- ja väetisekasutamise vähendamine aitab nii kulutusi vähendada kui ka veeökosüsteeme säilitada.

### **Majanduslikud või rahalised vahendid**

- Kui veele määrata hind, mis arvestab tegelikke kulutusi põllumajanduse varustamiseks veega, soodustatakse tõhusamaid ja vähemreostavaid tegevusi, vähendades sellega nii vee raiskamist ja reostamist kui ka veevarude üldist koormust.
- Toetused ökoloogiliste põllumajandustehnoloogiate rakendamist EL tasemel kindlaksmääratud piirkondades, nt Natura 2000 aladel.
- Rahastamise meetmed keskkonda vähe mõjutavate põllumajandustehnoloogiate kasutamise senisest laialdasemaks ergutamiseks – nt Saksamaa ja Inglismaa valitsused on hiljuti rõhutanud EL ühtse põllumajanduspoliitika fondide suunamise tähtsust maapiirkondade säästliku arengu toetamiseks.
- A. Garrido I.seminari ettekandes käsitleti võimalikke majanduslikke ergutusvahendeid veevarude majandamiseks EL Vahemereäärsete liikmesriikide niisutus põllumajanduses. Analüüsi nelja majandusabinõu:
  - hinnapoliitikat (selle piirkonna kohta on küll väga vähe näiteid);
  - veekaubanduskorraldust (niisutusvee kasutajaile lubatakse osta või müüa veekasutusõigust);
  - veeõiguse kohendamist (s.o korrigeeritakse vee hulka, mida iga talunik tohib saada);
  - materiaalse huvitatuse suurendamist efektiivsema tehnoloogia või infrastruktuuri rakendamise suhtes (mis on osutunud enamiku analüütikute kõige soositumaks abinõuks).

Jõuti järeldusele, et mitme eri meetodi koosrakendamine ei ole üksnes soovitatav, vaid iga üksikmeetme tõhususe huvides vajalik.

## Boks 5.3.2

### Märgala taastamine, tervendamine või loomine

Märgala **taastamine** tähendab märgala, mis on (näiteks) täitmise või kuivendamise tõttu kadunud, taasloomist. Selleks, et märgalade taastamise projektid oleksid vesikonna veemajanduse korraldamisel tõeliselt väärtuslikud, on oluline, et keskendutaks ökoloogilisele (s.o märgala loodusliku seisundi) taastamisele, mitte üksnes esialgse suuruse saavutamisele. **Tervendamine** seisneb märgala inimtegevuse tagajärjel halvenenud toimimise parendamist (nt toitainesisalduse vähendamist eutrofeerumise tõrjumiseks).

Mõnel juhul, kui soovitakse nt reovett *roheliselt* puhastada, **rajatakse tehismärgalasid** kohtadesse, mis on alati (vähemalt teadaoleva ajaloo kestel) kuivad olnud. Märgalade taastamisprojektide näiteid võib lugeda Maailma Loodusfondi Euroopa mageveeprogrammi veebileheküljelt: <http://www.panda.org/europe/freshwater/initiatives.html> ja Jõgede Taastamise Euroopa Keskuse leheküljelt: <http://www.ecrr.org/>.

Saksa Liitvabariigi Baden-Württembergi Liidumaa Reini tervikprogramm (*Integrated Rhine Programme – IRP*) toetab 1998. aastal Rahvusvahelises Reini komisjonis vastu võetud *üleujutusõrjekava*. 19. ja 20. sajandil ellu viidud Reini jõe reguleerimise projektid viisid selleni, et Baseli (Šveitsi, Saksamaa ja Prantsusmaa piiril) ja Karlsruhe vahel kadus 90% jõeluhtadest. See põhjustas kõrgemaid ja äkilisemaid tulvatippe Reini põhisängis ning suurendas tunduvalt üleujutusohu umbes 95s Baden-Württembergi Liidumaa linnas ja omavalitsuspiirkonnas. Arvutustega leiti, et suure üleujutuse põhjustatud kahju võib selles piirkonnas ületada 12 miljardit saksa marka. Koos luhtade kadumisega vaesustus ka veekogude ja märgalade looduse mitmekesisus. Reini programmi eesmärk on üleujutustega võitlemiseks luua veekogumisalasid (mis on kujundatud nii ökoloogiliselt kui võimalik) ning taastada luhamärgalasid (pannes pearõhu jõe ja märgalade ning suure ökoloogilise väärtusega alade taasühendamisele). Taastamisprojektil on rohkesti hüvesid: väheneb risk elule ja omandile (sh tulevaste üleujutuste tekitatav tõenäone kahju) ning panus luhaelupaikade ja -liikide kaitsmisse on suur.

**Allikas:** E.Rosporti ettekanne 2 veeseinari *Toimetistes*

## 2. Vesikondade veemajanduskavade (VMK) ettevalmistamine ja avaldamine

- VRD raames nõutud vesikondade veemajanduskavad on oma olemuselt strateegilised dokumendid, mis on aga suunatud konkreetsetele tegevusele ja keskkonna *hea seisundi* saavutamisele. Kogu protsessi vältel on väga oluline teha vahet *planeerimise* ja tegeliku *majandamise* vahel: riulile tolmu koguma jäetud kavadest on vähe kasu.
- Paljudes Euroopa osades ei ole valglapõhine planeerimine mingi uudis. Nagu muudiski *peaesmärkides*, tuleb pearõhk panna olemasolevate struktuuride

rakendamisele VRD ülesannete täitmiseks. Näiteid mõningate ettevõtmiste kohta on lisas II.6.

- VMKd saavad ja peavad andma aluse kooskõla saavutamiseks eri tegevusvaldkondade (nt sidustegevus põllumajanduses<sup>27</sup>) ja ametkondade tegevuse seostamisel (nt raha eeliseraldamine VRD eesmärkide saavutamist toetavate infrastruktuuriprojektide jaoks).
- Kuigi vesikondade veemajanduskavad võivad osutada vajadusele teha muudatusi eri valdkondade strateegias, on oluline aru saada, et selliseid strateegiamuutused on tehtavad ainult riiklikul või EL tasemel ning on seetõttu väljaspool vesikonna juhtorganitee võimupiire.
- Olemasolevaid rahastamisvõimalusi (alates põllumajanduse keskkonnanafondidest ja lõpetades ISPA, Phare, Leader+ga) tuleb vesikonna veemajanduskavade elluviimisel kasutada igal pool, kus vähegi võimalik. See on eriti tähtis Kesk- ja Ida-Euroopa kandidaatriikides, kus VRDd võib kasutada nappide ressursside ratsionaalseks ja efektiivseks paigutamiseks.
- Kindlasti on vaja kasutada veemajanduskavasid vee säästliku majandamise selliste võimaluste soodustamiseks, mis on osa mingist tegevusvaldkonnast (nt vastastikused kokkulepped põllumajanduses) või mingi ametkonna tegevusest (nt VRD eesmärkide täitmisele kaasa aitavate tegevuste rahastamine).

---

<sup>27</sup> Vaata boksist 5.3.1 lisateavet sidustegevuste kohta



## VRD 4. peaülesanne: Seirevõrgu loomine ja tööshoidmine

### VRD põhinõuded

- Koostatagu seirekavad/seirevõrgud järjepideva ja igakülgse ülevaate saamiseks vee, sh märgalade, seisundi kohta igas vesikonnas.
- Hõlmatagu nii pinna- ja põhjaveekogumid kui ka rannikuveed.
- Seire koosnegu *järelevalseirest*, *operatiivseirest* ja *uurimisseirest*.
- Kaitsealadel rakendatagu lisaseiret.

VRD 8.artikkel *Pinna- ja põhjavee seisundi ning kaitsealade seire*. Vaata ka VRD lisa V (käsitleb veekogude seisundit, seiret jm), mille lühikokkuvõte on leheküljel 45.

### Suund ellurakendamise poole – valitud küsimusi vesikonna juhtorganitele

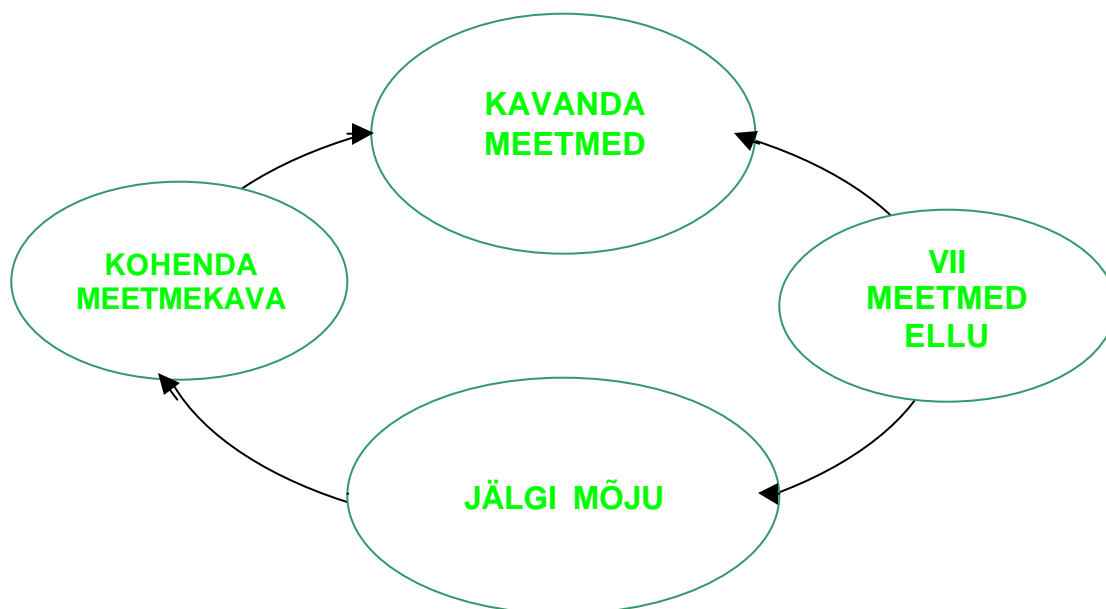
- Kas olemasolev seirevõrk on VRD 8. artikli *Pinna- ja põhjavee seisundi ning kaitsealade seire* nõuete rahuldamiseks piisav? Kui hästi kõlbab olemasolev seirevõrk kogu vesikonna jälgimiseks?
- Kas osavalglate seire on piisav?
- Kas märgalade ja põhjavee seire on piisav ning lülitatud üldisesse seirekavasse?
- Kas põllumajandusreostuse, eriti hajureostuse seire on piisav ning kas see on lülitatud üldisesse seirekavasse?
- Kas eri allikatest pärit seireandmeid koordineeritakse? Kuidas saaks neid andmeid kõige paremini kasutada? Milliseid muudatusi oleks vaja ette võtta?
- Kas seirenäitajad/standardid/kriteeriumid on võrreldavad (ühe maa osavalglate vahel, rahvusvahelises ulatuses)?
- Kuidas kavatakse seireandmeid kasutada **reostuspõhjuste väljaselgitamiseks** ning reostuse **mõju** määramiseks vee kvaliteedile ja hulgale?
- Kas seiresüsteem toimib **varajase hoiatusvahendina** vee kvaliteedi ja hulga negatiivsete muutuste avastamiseks (nt kas mingi probleem avastatakse enne, kui ta suudab tekitada keskkonna- või sotsiaalmajanduslikku kahju)?
- Kas seire jaoks on piisavalt (rahalisi) vahendeid?
- Mida on vaja teha suutlikuse suurendamisel, et seire areng jälgiks VRD raames tehnoloogilisi ja *hea tava* muutusi?

### Veeseminaridel saadud teave

**Koostatagu seirekavad/seirevõrgud järjepideva ja igakülgse ülevaate saamiseks vee, sh märgalade, seisundi kohta igas vesikonnas.**

Tõhus seire on oluline osa *heast tavast* vesikonna planeerimisel ja majandamisel ning peamine vahend VRD elluviimise edenemise mõõtmiseks:

- Seirevõrgu rajamine (sh olemasoleva võrgu hindamine) peab algama VRD elluviimise kõige esimesel etapil.
- Euroopa märgalade seire andmed on väga erinevad ning mõne riigi kohta on koordineeritud andmeid vähe või nad puuduvad hoopis. Kui vaja, tuleb astuda samme selle puuduse kõrvaldamiseks.
- Tuleb teha kindlaks, millist ja mis tasemel seiret on vaja, et saada pidevat ülevaadet koormuste ja mõjude kohta, mis omakorda võivad peegeldada nihkeid mõjude tekkepõhjustes.
- Olemasolevaid andmeid, mida on mitmesugustel valitsus- ja valitsusvälistel asutustel (nt veevärgid, keskkonnaasutused, valitsusvälised looduskaitseorganisatsioonid, kohalikud omavalitsused), tuleb koguda ja kasutada nii palju kui võimalik. Vaja on otsida seoseid eri päritolu andmete vahel, et neid saaks vesikonna planeerimisel ja majandamisel kasutada koos.



*Seire võimaldab valgla veemajanduse juhtidel hinnata rakendatud meetmekava tõhusust ja vajaduse korral seda kohendada. Tähtis on planeerimist, majandamist ja seiret näha ühtse pideva tsüklina.*

## 6. peatükk. Järeldused

*Veeseminarid* tõestasid laiaulatuslikku huvi ja osalemissoovi *vee raamdirektiivi* ellurakendamise suhtes Euroopa “veekogukondade” kõikidel tasanditel. Arvestades vesikonna tervikmajandamise organiseerimise ja direktiivis püstitatud keskkonnanäesmärkide saavutamise keerukust, peetakse VRDd suureks väljakutseks.

Mida on õpitud juhtumianalüüsidele pühendatud ettekannetest, aruteludest ja muudest suhtlustest, on kokku võetav järgmiselt:

- Terviklikkus, ulatus, ajastamine, üldsuse osalemine ja suutlikkus on peamised siduspõhimõtted, millest tuleb lähtuda vesikonna tervikmajanduskava koostamisel. Neid peab silmas pidama igas VMK vastuvõtmisele ja elluviimisele viivas tööjärgus.
- Nende siduspõhimõtete olemasolu ja erakordne tähtsus ei ole teoreetilist laadi – see on leidnud tõestust elulistes olukordades ja saanud üksmeelse heakskiidu rohkearvulistelt *veeseminaridele* kutsutud ekspertidelt ja asjahuvilistelt.
- Teatud raskus siiski jääb, nimelt VRD elluviimise lõpptähtaegade kooskõlla viimine *hea tava* põhimõtetega, mida on vaja tõhusate ja terviklike veemajanduskavade koostamisel VRD keskkonnanäesmärkide saavutamiseks järgida. Käesolevas dokumendis on tehtud esimene katse esile tõsta mõningaid põhialasid, kus see probleem vajab erilist tähelepanu.
- Käesolevas trükises sisalduvaid leidusid tuleb edasi arendada, tuginedes *veeseminaride* tulemustele ja neil *saadud teabele*. See on eriti tähtis liikmesriikide ja Euroopa komisjoni ühistööna koostatud VRD ellurakendamise üldstrateegia (ÜS) ning muude, ÜS tööriühmade koostatavate juhendite puhul. Oluliselt võivad kaasa aidata ka huvirühmade või valitsusväliste organisatsioonide ühe või teise riigi jaoks koostatud ellurakendamisstrateegiad ja -juhendid.

VRD ellurakendamine jääb alati raskeks ja keerukaks ülesandeks. Palju seni eri tasandil käivitunud algatusi on kogu Euroopa veemajanduse suhtes siiski üsnagi paljulubavad.

## Lisa I – Vee raamdirektiivi lisade sätted

Vee raamdirektiivil on **11 lisa, milles direktiivi artiklites nõutavaid samme käsitletakse palju detailsemalt**. Lisad on kohati keerulised ja ülimalt erialased ning neis on **rohkesti** nii lisade endi vahelisi **sidusviiteid** kui ka viiteid VRD artiklitele ja muudele Euroopa Ühenduse õigusaktidele. Sellele vaatamata, et VRD ellurakendamine sõltub otsustavalt sellest, kui täielikult neist lisadest aru saadakse ning kui õigesti neid tõlgendatakse, võib mitteamatundjatest huvirühmadel olla neid raske kasutada. Loodetavasti saavad nad abi alljärgnevast kokkuvõttest.

**Lisa I** *Pädevate ametkondade nimistu koostamiseks vajalik teave* määrab kindlaks, mida peavad liikmesriigid iga vesikonna haldamiseks vajalike pädevate ametkondade kohta teadma, rõhutades, et andmed vesikonna piiride ja peamiste jõgede kohta tuleb esitada GISi tarkvarana.

**Lisa II** (koos lisaga V – vt allpool) annab VRDi tehnilise ja teadusliku aluse. Nime tal ei ole, pühendatud on ta veekogumite kirjeldamisele ning sellega seotule.

Pinnaveekogude kohta nõuab lisa II:

- Kõigi pinnaveekogude jagamist ühte järgnevatest kategooriatest: (a) jõed, (b) järved, (c) siirdeveed, (d) rannikuveed, (e) tehisveekogud, (f) tugevasti muudetud veekogud.
- Veekogude liigitamist ühte neist kategooriatest, kusjuures validada võib kahe lisa II toodud liigitussüsteemi vahel.
- Iga *veekogutüübile tüübiomaste võrdlustingimuste* väljatöötamist, lähtudes veekogutüübi oodatavat *head ökoloogilist seisundit* (nagu määratletud lisa V) kirjeldavatest hüdrooloogilistest, füüsikalistest, keemilistest ja bioloogilistest näitajatest. Põhimõtteliselt tähendab see teaduskeeles seletust, milline näeks veekogu välja *looduslikes oludes*, kui inimõju puuduks.
- Olulise inimõju väljaselgitamist igas vesikonnas, sh (a) punkt- ja hajureostus asulaist, tööstusest ja põllumajandusest – eriti lisa VIII loetletud ainetega; (b) veevõttu asulate, tööstusettevõtete, põllumajanduse jt veetarbijate jaoks; (c) äravoolu reguleerimist, sh vee siirdamist ja kõrvalejuhtimist; (d) veekogude morfoloogilist muutmist. Kirjeldama peab ka maakasutust.
- Pinnaveekogude tundlikkuse hindamist ülalloetletud mõjude suhtes, s.o tõenäosuse hindamist, et 2015.aastaks veekogu ei vasta inimõju tõttu *hea seisundi* nõuetele.

Põhjaveekogumite kohta nõuab lisa II:

- Kõikide põhjaveekihtide esialgset kirjeldamist, et *hinnata nende kasutamise ulatust ning seda, kui suur on oht, et nad ei rahulda iga põhjaveekogumi kohta seatud keskkonnaeesmärke* (lisa II on näidatud, millist teavet peab *esialgne kirjeldus* sisaldama).
- Nende põhjaveekogumite põhjalikum kirjeldus, mida loetakse *ohustatuks*, et kavandada meetmekavasse võetavaid tegevusi.
- Ülevaade inimtegevuse mõjust, kuid ainult nende põhjaveekogumite kohta, mis ulatuvad üle liikmesriikide piiri või mida peetakse ohustatuks. Kus vaja, peab ülevaates näitama veevõtu- ja veeheitekohad (koos teabega võetava vee omaduste ja hulga kohta) ning andma teavet maakasutuse kohta põhjavee toitealal (sh

reostuskoormuse ja voolumuutuste – vee siirde ja paisutamise ning maakuivenduse kohta).

**Märkus:** Selle lisa sätete üldpõhimõtted ning juhtnöörid nende elluviimiseks töötatakse välja VRD ÜS tööühmades: *Koormuste ja mõjude analüüs; Siseveekogude taustnäitajad; Siirde- ja rannikuvete tüpoloogia ja liigitus; Geoinfosüsteemid (GIS); Interkalibreerimine ja Põhjavee hindamisviisid ja liigitus.*

**Lisa III Majandusanalüüs** näeb ette, et 5.artiklis nõutav majandusanalüüs peab piisaval määral sisaldama vajaliku detailsusega teavet: (a) veeteenuste majandusliku omatasuvuse põhimõtte rakendamiseks (võttes arvesse veevarude ja veetarbimise kaugprognoosi käsitletavas vesikonnas) ning (b) veekasutusse puutuvate majanduslikult kõige tasuvamate meetmete valimiseks (nende lülitamiseks VMK meetmekavasse).

**Märkus:** Selle lisa sätete üldpõhimõtted ning juhtnöörid nende elluviimiseks töötatakse välja VRD ÜS tööühmas *Parima oskusteabe rakendamine vesikonna planeerimisel.*

**Lisa IV Kaitstavad alad** osutab viit tüüpi kaitsealadele, mis tuleb 6.artikli kohaselt igas vesikonnas arvele võtta. Liikmesriigid peavad kõik kaitsealad ka kaardile kandma ning näitama, missuguse riikliku või kohaliku õigusakti põhjal nad loodi.

**Lisa V** ( pealkirjata) on pikk ja keeruline. Põhiliselt sisaldab ta kriteeriume **pinnaveekogude ökoloogilise seisundi ja põhjavee kvantitatiivse seisundi** määramiseks koos nõutavate **seireprogrammide ja aruandluskorra** kirjeldusega.

Pinnaveekogude kohta sisaldab lisa V:

- Teaduslikke/tehnilisi näitajaid, määratlusi ja norme, mida peab rakendama iga lisa II näidatud tüüpi veekogu ökoloogilise seisundi (*väga hea, hea* või *keskmise*), sh tehiseveekogu või tugevasti muudetud veekogu väga hea, hea või keskmise ökoloogilise **potentsiaali** hindamisel.
- *Järelevalveseire kava* (mida kasutatakse koos lisa II kirjeldatud inimõju hinnanguga) koostamist vesikonna VMK seireosa jaoks.
- *Operatiivseire kava* koostamist: (a) veekogude seisundi hindamiseks, kui VRD peamise keskkonnaeesmärgi – *hea seisundi* saavutamine on ohus ning (b) meetmekava tõhususe hindamiseks niisuguste veekogude ökoloogilise seisundi parendamise seisukohalt.
- *Urimisseire* kavandamist.
- Seiresageduse määramist.
- Lisaseiret kaitstavatel aladel (nii joogiveevõtukohtades kui ka elupaiga- ja liigikaitsealadel).
- Ökoloogilise seisundi ja seire andmete esitamise ning aruandluse korda.

Põhjavee kohta sisaldab lisa V:

- *Hea kvantitatiivse seisundi* (põhjavee tasemel põhinevat) määratlust.
- Põhjaveetaseme seirevõrgu kavandamist.
- *Hea keemilise seisundi* (reoainesisalduse ja elektrijuhtivusel põhinevat) määratlust.
- Keemilise seisundi seirevõrgu kavandamist, mis hõlmab nii *järelevalveseiret* kui ka *operatiivseiret*. Järelevalveseiret on vaja: (a) lisa II nõutud mõju hindamise toetamiseks ning (b) looduslikest protsessidest ja inimtegevusest põhjustatud

pikaajaliste muutuste hindamiseks. Operatiivseiret peab rakendama nende põhjaveekogumite keemilise seisundi jälgimiseks, mille VRD peamise keskkonnanäesmärgi – *hea seisundi* saavutamine on ohus, ning nende inim põhjustatud reoainesisalduse suurenemise avastamiseks.

- Vee kvaliteedi ja hulga jälgimise korraldust.
- Reoainesisalduse muutumistrendi kindlakstegemise korraldust.
- Põhjavee seisundi kohta kogutava teabe tõlgendamise, esitamise ning aruandluse korda.

**Märkus:** Selle lisa sätete üldpõhimõtted ning juhtnöörid nende elluviimiseks töötatakse välja VRD ÜS töörühmas: *Tugevasti muudetud veekogud, Interkalibreerimine, Seire ning Põhjavee hindamisviisid ja liigitus.*

**Lisa VI Meetmekavasse lülitatavate meetmete nimistud** kehtestab nõuded selle kohta, mida peab 11. artikli kohane meetmekava sisaldama, ning mille põhjal vesikonna VMKd ellu viiakse. Nende hulgas on:

- Üheteistkümne EL direktiivi (nt *Suplusveedirektiiv, Joogiveedirektiiv, Nitraadidirektiiv, Elupaigadirektiiv ja Asulareoveedirektiiv*) meetmed, mis olid kohustuslikud juba enne VRD avaldamist *Official Journal*'is 22.detsembril 2000.a.
- Ebatäielik nimekiri *lisameetmetest*, mis käsitlevad muuhulgas seadusandlikke, administratiivseid ja majanduslikke/rahalisi vahendeid heite ja veevõtu kontrollimiseks, hea tava koodekseid, virgestust, märgalade taastamist ning meetmeid veenõudluse ohjamiseks ja vee säästlikuks või taaskasutamiseks.

**Märkus:** Selle lisa sätete üldpõhimõtted ning juhtnöörid nende elluviimiseks töötatakse välja VRD ÜS töörühmas *Vesikonna planeerimise parimad võtted.*

**Lisa VII Vesikonna veemajanduskava (VMK)** määrab vesikonna VMK kohustuslikud koostiselemendid:

- Vesikonda iseloomustavate näitajate üldkirjeldus (nagu nõutud 5. artiklis ja lisa II).
- Kokkuvõtte olulistest koormustest ja inimtegevuse mõjust igas vesikonnas.
- Kaitsealade kindlaksmääramine ja kaardistamine, nagu nõutud 6. artiklis ja lisa IV.
- Seirevõrgu kaart, nagu nõutud 8. artiklis ja lisa V, koos valitud seireandmete kaardile kandmisega.
- Artikli 4 nõuete kohane keskkonnanäesmärkide loetelu pinnaveekogude, põhjavee ja kaitstavate alade kohta (peab näitama asutused, mis on teinud erandeid või andnud ajapikendusi ja miks nad seda tegid).
- Veekasutuse majandusanalüüsi kokkuvõtte, nagu nõutud 5.artiklis ja lisa III.
- Kokkuvõtte 11.artikli kohasest meetmekavast. Kokkuvõtte peab muuhulgas sisaldama: samme, mida kavandatakse veeteenuste isetasuvuse saavutamiseks; veevõtu ja paisutamise kontrolli; heite kontrolli punktreostusallikatest; kohti, kus otseheide põhjavette on lubatud; meetmeid esimesse ohtlikkuskategooriasse kuuluvate reoainete suhtes; meetmeid juhusliku reostuse vältimiseks või piiramiseks; meetmeid nende veekogude olukorra parandamiseks, mille *hea seisundi* saavutamine 2015.aastaks on ebatõenäoline.
- Muude detailsemate vesikonnasiseste programmide ja majanduskavade loetelu (nt need, mis on koostatud osavalgla või mõne tegevusala kohta).
- Kokkuvõtte üldsuse teavitamise ja avaliku arutamise meetmetest.
- Pädevate ametkondade ning lisateabe andmiskohtade loetelu.

**Märkus:** Selle lisa sätete üldpõhimõtted ning juhtnöörid nende elluviimiseks töötatakse välja VRD ÜS töörihmas *Majandusanaliis*.

Vesikondade VMKde uuendamisel peab muuhulgas kokku võtma kõik eelmise kavaga võrreldes toimunud muutused; hindama VRD eesmärkide saavutamiseks tehtud edusamme ning andma selgitusi meetmete kohta, mis olid varasemas variandis küll kavandatud, kuid jäid ellu viimata.

**Lisa VIII** *Peamiste reoainete nimekiri* hõlmab 12 *peamiste reoainete* kategooriat, millele tuleb mõjude lisa II kohasel hindamisel pöörata erilist tähelepanu.

**Lisas IX** *Heite piirväärtused ja keskkonna kvaliteedinormid* on loetelu neist EL direktiividest, mis kehtestavad heite piirväärtusi ja keskkonna kvaliteedinorme VRD eesmärkide saavutamiseks (vt artiklit 16.10).

**Lisas X** *Erilist tähelepanu nõudvad ained* on loetelu 16.artikli nõuete kohastest *erilist tähelepanu nõudvaist aineist*, mille kohta Euroopa Parlament ja Euroopa Nõukogu peavad kinnitama EÜ ettepanekud nii selliste ainete väljavalimise kui ka nende põhjustatud reostuse tõrjumise kohta, eesmärgiga samm-sammult vähendada või lõpetada (ainest sõltuvalt) nende heide keskkonda.

**Lisa XI** koosneb kahest kaardist: ühel on näidatud lisa II juurde kuuluvad *jõgede ja järvede* ökopiirkonnad ning teisel *siirde – ja rannikuvete* ökopiirkonnad.

## Lisa II – Lisanäiteid praktikast

Järgnevad boksid sisaldavad näiteid *veeseminaridel* arutatud ning 5. peatükis käsitletud *sidususe põhimõtte, saadud teabe ja hea tava* rakendamise kohta..

### Lisa II.1

#### Põllumajanduse keskkonnamõju Kesk- ja Ida-Euroopas

H. Kieft'i ja D. Znaor'i 1. veeseminari ettekandes *Doonau keskkonnauurimus* loeti Doonau valglas põllumajandusest pärit olevaks:

- 50% lämmastikreostusest ja
- 53 % fosforireostusest.

Peale selle oli põllumajandus süüdi suures osas pestitsiidi-, raskmetalli- (kaadmium, vask, tsink), bakteri- ja viirusekoormusest.

Üks teine uurimus näitas, et Doonau keskkonnaseisundi parendamiseks on vaja toitesoolakoormust 1989–1991 aastatega võrreldes vähendada 25% ning Musta mere eutrofeerumise peatamiseks alandada veelgi rohkem. H. Kieft ja D. Znaor osutasid sellele, et majanduslik surve on juba viinudki agrokemikaalide kasutamise vähenemisele Doonau valglas ning praegust võib juba lugeda keskkonnasäästlikuks. Ametlik poliitika enamikes selle piirkonna riikides on siiski suunatud intensiivsele, väetiste ja biotsiidirohkele põllumajandusele.

**Allikas:** H. Kieft'i ja D. Znaor'i artikkel 1. veeseminari *Toimetistes*

### Lisa II.2

#### Märgalade inventeerimine

Andmed Euroopa märgalade kohta on üllatavalt lünklikud. Arvestades märgalade elulist tähtsust veeringes ja kõiki muid märgaladest lähtuvaid hüvesid, peaks nende inventeerimine olema üks eelistusi vesikonna majandamiskavade koostamisel. Globaalseid ega üle-Euroopalisi märgalade inventeerimise kooskõlastatud juhendeid praegu ei ole, kuigi Ramsari märgalakonventsiooni raames töötav *MedWet* on (EÜ fondide toetusel) koostanud Vahemere-äärsete märgalade inventeerimise meetodika. Mitu Euroopa riiki on inventeerinud oma riiklikke või kohalikke märgalad, rakendades õige erinevaid meetodikaid. Piiriüleste valglate puhul on oluline, et asjaosalised liikmesriigid (ja ka mitteliikmesriigid) kasutaksid ühtset meetodikat.

**Allikas:** M.Moseri ettekanne 2.veeseminari *Toimetistes*



### Lisa II.3

#### Põllumajanduse keskkonnamõju olulisuse määramine Broads'is, Inglismaal

Ühes Broadsi peamises osavalglas rakendati varasema ning praeguse maakasutuse ja veekogusid ohustava toitesoolasisalduse vahelise sõltuvuse kindlakstegemiseks mudelanalüüsi. Selles Ida-Inglismaa rahvusvaheliselt tähtsas jõeoru-märgalakogumis teeb erilist muret fosforiga rikastumisest põhjustatud eutrofeerumine. Analüüs andis aluse väita, et valgla ülemjooksuosas oli fosforreostuse peamine allikas suurlindlate läga laotamine põldudele, alamjooksu pool aga asulate heitvesi. Mudelarvutus näitas, et alamjooksul põhjustas suurenemist maaelanike arvu kasv ja reovett põhjalikumalt puhastavate seadmete puudumine.

Näide demonstreeris ilmekalt, kuidas andmete kogumise ja modelleerimise abil saab (a) kindlaks teha mitmesuguste inimtegevuste suhtelist mõju valgla eri osades ning (b) võtta kasutusele sobivaid majandusmeetmeid. Broadsi juhtumil võiks näiteks koondada tähelepanu kas kallile fosforikõrvaldusele reoveepuhasteis või püüda rakendada rangemaid nõudeid põllumajandusheitmete käitlemise suhtes.

**Allikas:** G. Phillipsi ja P. Johnesi ettekanne 1. veeseminari *Toimetistes*

### Lisa II.4

#### Põllumajanduspoliitika modelleerimine märgalade degradeerumispõhjuste uurimisel Hispaanias, Tablas de Daimiel'is.

Rahvusvaheliselt tähtsat märgalakogumit *Las Tablas de Daimiel* (Hispaania Castilla-La Mancha autonoomses piirkonnas) hoiti looduslikus seisundis, pumbates sinna vett ühest suuremast põhjaveeladest (nr 23) .1987.a. kuulutas Guadiana Valgla Hüdrograafia Konföderatsioon (mis tegutses sel ajal uue Hispaania veeseaduse alusel) põhjaveelademe nr 23 üleekspluateerituks. Seda põhjustas EL ühtse põllumajanduspoliitika (CAP) toel toimunud suhkrupeedi- ja maisipõldude niisutatamise kiire suurenemine. 1991. aastast peale on veevõttu sellest ladest piiratud, kuid mitmesugustel põhjustel (nt registreerimata ja/või veearvestita puuraugud, talunike vastuseis) soovitud tulemusi ei saavutatud. Seejärel rakendati CAPI *Põllumajanduskeskkonna arendamise määruse* 2078/92 kohast kompensatsiooniskeemi, pakkudes talunikele subsidiidume üleminekuks väiksema veetarbega kultuuride viljelemisele<sup>31</sup>. Skeemi elluviimise maksumuseks hinnati 100 miljonile eurot.

Pidades silmas väga suuri kompensatsioonisummasid, rakendati keskkonnamõju (veetarbimise kaudu) ja muude võimalike lahenduste maksumuse kindlakstegemiseks mudelanalüüsi, lähtudes põllumajanduspoliitika mitmest teoreetilisest suundumusest.

Kõik põllumajanduspoliitika modelleeritud variandid (vt boks 5.3.1) osutusid subsideerimisest odavamaks, kusjuures mõni neist andis ka suurem veekokkuhoiu. *Status*

<sup>31</sup> Seminari käigus märgiti, et põllumajanduse keskkonnaprogramme tuleks tegelikkuses rakendada palju paremini. Programmid tuleks kavanda sellise põllumajanduspraktika elluviimiseks, mis väärtustaksid muuhulgas EL seadustega kooskõlas olevat keskkonnakaitset. Daimieli juhtumil see nii ei olnud.

*quo* säilitamine tähendaks ühiskonna ressursside (maksumaksja raha) teatud raiskamist. Teiselt poolt näitasid kõik alternatiivstsenariumid talunike sissetulekute vähenemist (kuigi vähenemine oli farmi üsna erinev). Kogu see töö näitas selgesti mudelarvutuse kui uurimismeetodi tõhusust VMK meetmekavade koostamisel.

**Allikas:** J.M.Sumpsi ettekanne 1. veeseminari *Toimetistes*

## Lisa II.5

### Vabatahtlikud veekaitsekokkulepped Weser-Ems'i valglas, Alam-Saksis, Saksamaal

See juhtumianalüüs oli pühendatud Kirde-Saksamaa maakohale, mis on osa ühest maailma kõige intensiivsema lihatootmisega piirkonnast. Suurte väetusainekoguste kasutamine põhjustas joogiveeks võetava põhjavee tugeva nitraatreostuse. Et maa äraostmine säästlikuma kasutamise eesmärgil ei olnud võimalik, sõlmis üks veekompanii talunikega vabatahtlikud kokkulepped, mis põhinesid:

- paremal väetisekasutusel,
- järk-järgulisel üleminekul ökoloogiliselt puhtale tootmisele,
- turgude leidmisel uutele ökoloogilistele põllumajandussaadustele.

Põhjaveeseire tulemused ökoloogiliselt puhta tootmise katsepiirkondades näitasid, et nitraatioonisaldus, mis 1993. aastal oli 125 mg/l, langes 1997. aastaks 18 mg/l-ni. Katsepiirkond on praegu osa 100 ha suurusest sertifitseeritud puhta toodangu talust. Algul viidi ökoloogiliselt puhtale tootmisele vaid see osa talust, mis oli veallika lähedal. Tänu majanduslikule edule laiendati seda kogu talule. Talunik Gerd Peek rõhutas, kui tähtis oli talle võimalus minna intensiivselt puhtale tootmisele järk-järgult. Ta kiitis ka professionaalset äritoetust, mida talle kogu projekti kestel anti, ning mis võimaldas otsuste tegemisel tugineda kindlatele majandusprognosidele.

**Allikas:** K.Lanz'I, H. Seul'I ja G.Peek'i ettekanne 1. veeseminari *Toimetistes*

## Lisa II. 6

### Käigusolevad rahvusvahelised vesikonnaprojektid

*Veeseminaridel* rõhutati, et vesikondade veemajanduse planeerimine ei ole mingi uus ettevõtmine. Vastupidi – Euroopas (ja mujalgi maailmas) on rohkesti riiklikke, piirkondlikke ja rahvusvahelisi vesikonnamajandamisprojekte juba käigus. VRD elluviimise range ajakava tõttu on väga oluline kasutada kõiki olemasolevaid kogemusi. Mõned tähtsamad rahvusvahelised tegevused:

- Reini ja Doonau piiriüleste komisjonide töö ( vt <http://www.icpdr.org> ja <http://www.iks.org/icpr/index.htm>)
- Ülemaailmse Paisukomisjoni tegevuse jätkamine hiljutise aruande põhjal (vt <http://www.dams.org>)
- 2000.aasta märtsis toimunud Ülemaailmsel Veefoorumil alustatud programmid (vt <http://www.worldwatercouncil.org/w.n.rbi.progress1.htm>)

- Ramsari Konventsiooni juhendid *märgalade kaitse ja selle aruka lülitamise kohta vesikondade tervikmajanduskavadesse* on saadaval inglise, prantsuse ja hispaania keeles (vt [http://www.ramsar.org/key\\_guidelines\\_index.htm](http://www.ramsar.org/key_guidelines_index.htm))

## Lisa II.7

### Põhjavee nitraadisisalduse vähendamine. Põhjavee kaitsmise meetmed Steyris, Austrias.

Põllumajandusmaa kasutusviisi muutumisega seoses (tavapäraselt segamajandamiselt mindi 1980ndatel üle intensiivsele seakasvatusele) tekkisid Steyri maakonnas Ülem-Austrias tõsised veeprobleemid. See põhjustas ka üleriikliku probleemi – kuni 73% Austria põhjaveest liigitati *taastamist vajavaks* ning joogivee saamiseks ebasobivaks. *Veekaitsealade*, mille põllumajandusmaa kasutamist rangelt kontrolliti, loomine ühes Steyri piirkonnas vähendas tunduvalt põhjavee nitraadisisaldust. Peale reguleeriva iseloomuga meetmete kehtestamise kaitsealal (neid kontrolliti mitme aasta vältel ‘juveliiri täpsusega’) ning potentsiaalsete “reostajate” teadlikkuse tõstmise peeti väga oluliseks seda, et talunikud saaksid oma tööst tulu. Ometi pidid osa selle kaitseprogrammi ellurakendamise kuludest kinni maksma tarbijad. Arvestades, et kulude panemist tarbijate õlgadele (kas tõstes vee hinda või kaudselt maksude kaudu) ei saa lugeda kooskõlas olevaks *saastaja-maksab-põhimõttega*, tuleb tunnistada, et sellise lähenemisviisi rakendamisvõimalus on piiratud.

**Allikas:** G.Suette'i ettekanne 1. veeseminari *Toimetistes*

## Lisa II. 8

### Ökoloogiline lihatootmine kui vesikonna majandamise võimalus Rootsis, Vindeli jõe luhas

Põhja-Rootsis oli kadunud traditsiooniline karjatamine jõeluhtadel, mille tagajärjel algas võsastumine ja märgade niitude pindala vähenemine ning see omakorda vähendas looduslikku mitmekesisust. 1997. aastal alustas Maailma Loodusfond Vindeli jõeluhtade taastamise projekti. Talunikke ergutati ‘looduslikel’ rohumaadel, mida väga vähe väetati, karjatama veiseid ja tootma kvaliteetset veiseliha. Sel moel säilitati või taastati 75 ha jõeluhti. Projekti jätkamiseks loodetakse saada EL fondidest toetust vähemalt 2006.aastani. Projekti edukuse põhjusteks loeti:

- Kiireid tulemusi andvat alt-üles planeerimist ja kiiret elluviimist.
- *Rohelise* toodangu tugevat kohalikku turgu.
- Piirkonnas valitsevat huvi kultuuri- ja loodusväärtuste kaitse vastu.
- Koostööd mitmel tasandil: EL, liikmesriik, omavalitsus, kohalik talunik.

**Allikas:** O.Jennersteni ettekanne 1. veeseminari *Toimetistes*

## Akronüümide ja lühendite seletus

Akronüüme ja lühendeid on rahvusvahelisi tavasid jälgides kasutatud võimalikult vähe. Tõlkes on esitähedest moodustatud akronüüme vaid sagedasti esinevate mitmesõnaliste mõistete puhul.

- CAP** – Common Agricultural Policy (*Euroopa Liidu ühtne põllumajanduspoliitika*)  
**CIS** – Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive  
(*Veepoliitika raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia, ÜS*)  
**DG** – Directorate General (*Euroopa Komisjoni Peadirektoraat*)  
**EC** – European Commission (*Euroopa Komisjon*)  
**EEA** – European Environmental Agency (*Euroopa Keskkonnaagentuur*)  
**EEB** – European Environmental Bureau (*Euroopa Keskkonnabiüroo*)  
**EU** – European Union (*Euroopa Liit – EL*)  
**ISPA**– Instrument for Structural Policies for Pre-Accession (*Euroopa Liidu finants-  
instrument kandidaatriikide infrastruktuuriprojektide rahaliseks toetamiseks*)  
**NGO**– Non-governmental Organisation (*Valitsusväline organisatsioon – VVO*)  
**RBD**– River Basin District (*Vesikond, s.o. mitut valglat ühendav administratiivne  
veemajandusüksus*)  
**RBMP**– River Basin Management Plan (*Vesikonna veemajanduskava – VMK*)  
**SAPARD**– Special Action for Pre-Accession Measures for Agriculture and Rural  
Development (*Euroopa Liidu finantsinstrument kandidaatriikide põllumajanduse  
ja maaelu toetamiseks*)  
**UN/ECE**– United Nations Economic Commission for Europe (*ÜRO Euroopa  
Majanduskomisjon*)  
**WFD** – Water Framework Directive (2000/60/EEC) (*Veepoliitika Raamdirektiiv –VRD*)  
**WWF** – World Wide Fund for Nature (*Maailma Loodusfond*)